کێشەی جەزائیر و

چەند پەندێك بۆ دۆزی کورد

نووسینی

مسعود عبدالخالق

١٤١٩ - ١٩٩٨

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

کێشەی جەزائیر
و
چەند پەندێك بۆ دۆزی کورد

نووسینی

مسعود عبدالخالق

بسم الله الرحمن الرحيم

وسيعلم الذين ظلموا

أي منقلب ينقلبون

چاپی یەکەم

سەرەتا

کورد وەك گەورەترین میللەتی سەر ئەم زەمینە و بێ وڵاتیشە، بۆیە تێکۆشانی ئەو میللەتە بەوەرێکی زیاترە لە هەموو میللەتانی تر لە لایەکەوە تێ دەکۆشێت بۆ دروست کردنی کیانێکی سیاسی و لە لایەکی تریشەوە بۆ پێك هێنانی کۆڵگەیێکی دادپەروەرانە، کە بەلای زۆربەی مەدرەسەو لایەنە عیلمانیەکانەوە ئەو دوو تەوەرە پێکەوە ئەنجام نادرێ و خەوبەکانی کورد بەو زووانە نایەتە دی، بەڵام بە روانگەی ئیسلام هەردووکیان پێکەوە گرێ دەدرێ و بە ئەزموونی زیندوش سەلێندراوە رێگەش کورت دەبێتەوە، کەواتە تێکۆشانی خەڵکی کوردستان زۆر پێویستی بە شارەزا بوونی ئەزموونی گەلان هەیە بە تایبەتی رابەرایەتی بزوتنەوەی کورد پێویستە ئەو پەیوەندیەی نێوان کێشەی کورد کێشە جیهانیەکان بدۆزێتەوە و بزانێت کام تەوەری جیهانی چارەنووسی لە قازانجی کورد دایەو چی تریش پێچەوانەیەو ستراتیژیەتی لە سەر ئەو بنچینەیە دابرێژێت، لەو رووەش هەتا ئێستا رابەرایەتی کورد بە هەردوو باڵی ئیسلامی وعیلمانی لە تێ ووردبوونەوە لە گۆڕانکاریە ئەقلیمیو دوەلیەکان لە مەدرەسە خەتە فیکریەکان یان لە قەدیسیش ماون یان تەبەعی بوینەو لاساییەکی وێنەیی مەدرەسەیێکیان کردۆتەوە بێ داهێنان و رەچاوی واقیعی تایبەتی کوردستان، هەموو ئەو کۆمەڵە هاوکێشە ستراتیژیو ئاڵۆزانەش سانە دەبێت کاتێ پلەی وشیاری خەڵك بەرز بێتەوە و شارەزای دیوی ناوەوەی رووداو گۆڕانکاریەکانی نێو هاندەران بن (لەو رووەش خەڵکی کوردستان تا رادەیەکی چاك وا شارەزا بووینە و زیاتریش) ئەوروپا لە پێش ئەو پێشکەوتنە تەکنەلۆژایەی ئێستای بە قۆناغی (عصر التنویر) تێ پەڕین کە شارەزاوو فەیلەسوف و زانایەکی زۆریان لێ پەیدا بوو و رۆشەنبیریش زۆر باوی هەبوو ئەو ئەنجامەی ئێستای لێ هاتە دی، بەڵام ئێستا ئەو رۆشەنبیریە زور روو لە کزییە هەر بۆ نموونە ساڵی ۱۹۹۳ لە راپرسێکی خوێندکارانی بەشی ئامادەیی بریتانیادا ناخو کێ سەرۆك وەزیرانیانە دەرکەوت لە ٦١٪ ووتبیان مەرگرێت تاتشەر و لە ١٩٪ هیچ و لە ٢١٪ ووتبیان جۆن مێجەر (کە ئەو کاتی ئەو سەرۆك وەزیران بوو) سەرنج بدە چارەنووسی ئەو شارستانیە بەرەو هەڵدێرە زۆر بێ ئاگان لە کاتێکا لە کوردستان و زۆربەی وڵاتانی ئیسلامی پلەی رۆشەنبیری بەرەو پێشە، بۆیە وا چاوەڕوان دەکرێت کە خەڵکی کوردستان لە دوای رزگاری میللەتێکی شارستانی و پێشکەوتوویی پیشەسازیشی لێ دەرچێت. جا لە سەر ئەو رەوتە با پێش برکی بکەین (وفي ذلك فليتنافس المتنافسون) هەر یەکە لە لای خۆمان دەروازەیەکی جیهانی بۆ کورد بکەینەوە زانیاری ئیجابی، ئەزمونی گەلان، راستی دیوی ناوەوەی روداوەکانی نێو وڵاتان بۆ کورد بە ئەمانەتەوە نەقل بکەین ئەم نووسینەش تەقلایەکە بۆ ئەو مەبەستە پیرۆزە بەو هیوایەی کەلینێکی بچوك لەو بۆشاییە گەورەیە پڕ کرابێتەوە.

پێشەکی

کێشەی جەزائیر:

بریتی‌یە لە جەنگی نێوان حکومەتی عەسکەری بە سەرۆکایەتی (الیمینۆ زروال) و جەنەراڵە عەسکەریەکان (خالد نزار- عباس طذین- محمد عماری) - وە بەرەی ئیسلامی چەکدار لە گوندو شاخەکان بە سەرۆکایەتی کۆمەڵێك پرۆفیسۆر و دکتۆری زانکۆیەکان وەك پرۆفیسۆر (عباس مدنی) کە تا پێش ماوەیەك لەمەوبەر لە بەندینخانە بوو. ئەو کێشەیە سەری هەڵدا لەدوای ئینقلابەکەی ١١-١-١٩٩٢ وهەڵبژاردنە بەناوبانگەکەی ١٩٩٢ کە هەڵوەشێنرایەوە کە تیایدا بەرەی ئیسلامی رزگاری (ئینقاذ) لە ٨٦٪ دەنگەکانی بەدەست هێنا، بێ‌ئەوەی چەقۆکێشیان هەبێ. وە بەرەی رزگاری نیشتمانی (جبهة التحرير الوطني) تەنیا ٦٪ دەنگی هێنا. هەرسێ سەرۆك (بوضیف- علي كافي- اليمين زروال) کە سەر بەو بەرەیەن ئەمانە لە بازنەکەی خۆشیان دەنگیان نەهێناوە. کەچی ئێستا سەرۆك کۆمارە بەو نیسبەتە دەنگە و (د.عباس مدنی) کە پرۆفیسۆرە لە (علم النفس) یەکێکە لە ڕوشەنبیرەکانی ئەفریقیایە تا ماوەیەك پێش ئێستا لە بەندینخانە بوو سەرەڕای ئەو دەنگەی کە هێنای.. واتە: هەموو میللەتی ڕوشەنبیری جەزائیر ئیسلامیان خواست بەو ڕێگایەی کە گوایە شەرعیەتی هەیە لە ڕژێمی جیهانی نوێدا. کەچی ئەو دەسەلاتدارە کەمایەتیەش بە پشتوانی زۆردارانی دونیا نایسەلمێنن. ئەوەیە سەرچاوەی کێشەکە. کە دەبوایە بڕیاری (الأمم المتحدة) دەرچوبایە وەك (سیرالیۆن، گرنیادا، نایجیریا، ئەنگۆلا....هتد)، وە هەموو وولاتانی دونیا و حزب و لایەنەکان تەئیدی بەرەی رزگاری ئیسلامیان بکردبایە ئەگەر ڕاستە ئەو هەموو هاوارە بۆ دیموکراتیەت... ئەی دیموکراتیەت سەرنەبرا لە جەزائیر.. ئەو کێشەیە بۆ دونیای سەرمایەداری و سیستەمی نوێی جیهانی ئێستا بە ئەندازەی دیواری بەرلین عەیبدارە، جا بۆ ئەوەی ئەو ڕاستی‌یە زەقە لە پێش جیهان چەواشە بکرێ و داپۆشرێ ئەمڕۆ هێرشێکی ڕاگەیاندنێکی بەهێز دژی موجاهیدانی جەزائیر بەرپا کراوە، گوایە ئەوانە دژی دیموکراتیەتن! دژی ڕوشەنبیرین، دژی خەڵکی لایدەن... لە دوای هەمووان ئەو قەتل و عامەی دژی هاولاتیانی بێ چەك و لایەنگیرانی ئیسلام دەکرێت دەیدەنە پاڵ هێزە چەکدارەکانی ئیسلامی کە هیچ مەنتیقێك ئەوەی قبوڵ نی‌یە... جا ئەوەیە ئامانجی سەرمایەداری جیهانی لەو هێرشە بەلام دەبێ ڕۆژنامەکان و لایەنە چەپەکانی کوردستان مەبەستیان چی بێت لەو چەواشەیە؟ خۆ دەبوایە ئێوەی نوسەرانی کورد هەرچیەك بن، چ دیموکراتی خواز چ چەپی بەڕاستی، دەبوایە لایەنگیری کێشەی ڕەوای گەلی جەزائیر بوونایە، چونکە ئەگەر باوەڕتان بە دیموکراتی هەبێت ئەوا دیموکراتی بووە قوربانی ئەو سەدەیە ئەگەر چەپیشن ئەوا کەوتنە سەنگەری ئیمپریالیزمی جیهانی وەك خۆتان دەڵێن، کەچی هاوڕێیانی شیوعی و مارکسیەکان و سۆشیالی دیموکراتیەکانی کوردستان وەك بەشێك لە ڕاگەیاندنی (برجوازی) جیهانی لە خزمەت کەمایەتی حوکمرانی جەزائیرن، بەلام ئەو هەقەش بڵێین

ئەوانەی نیرەش ناهەقیان نییە. ئەگەر چی سەرمایەداری جیهانی لە ئیسلام دەترسی وەك ئەوان ئەوە ئێستا بە خێرایی دێتە پێش و حەتمەن دەگاتە جێش. ئەوانەی نیرەش لەو حسابە ئەکدەگرنەوە و چوون هەنجەتی قەلۆش بوونیان لە فیکرو جەماوەر، چەك و چۆك دا دانان دەربڕن، ئێستا لەو جیهانە توانای هیچ بەرگریەکیان نەماوە. نە بە ئاشتی نە بەتوندی بۆیە پێویستە بۆ ئەوانیش ئەو شۆرشگێر بە تواناییانە لەکەدار بکەن... ئا لێرەوە یەك دەگرنەوە. هەردوولا هەموو زوردارانی دونیا و دەست پێوەندەکانیان ترسیان گەیشت بوێ ((الکفر ملة واحدة)) جا بۆئەوەی خەڵکی کورد زیاتر چەواشە نەبێت و ڕاستییەکانی جەزائیری لێ نەشێوێ کە زۆر پەیوەندیدارە بە کێشەی ئێمەش، ئەوا ڕۆشنایەکی زیاتر دەخەینە سەر کێشەی جەزائیر ڕەوتی ڕووداوەکان لە پێش و لە کاتی ئاسوی دیموکراتی کە ڕژێمی جیهانی نوێ وایزانی سیستەمی دیموکراتی سەلامەت ترین سیستەمە بۆ مانەوەی خۆیان، زۆر لە نوسەران ڕەوشەنبیرانی خۆشمان وای تێگەیشتبون گوایە ئەو بیداریە ئیسلامییە بە دیموکراتی بەربەست دەکرێت، بەلام تەواو پێچەوانە دەرچوو، دیموکراتی بووە ئەو قەبرەی بە دەستی خۆیان بۆ زۆردار و دکتاتۆریان لێدا، بەو شێوەیە لە جەزائیر لە تورکیا و ئوردن و فەلەسطین و لبنان و پاکستان و کۆمارەکانی سۆڤیەتی پێشوو... لەهەر شوێنێك دیموکراتی هەبوو بێت ئیسلام بە خێرایی گەشە دەکات بۆیە یەکەیەکە دەسەلاتەکانی سەپاو بەسەر خەڵکا بە دیموکراتیش پەشیمان بوونەوە و سەرمایەداری جیهانیش لێی ئاشکرابوو کە بەو دیموکراتیە ڕازی نین ئیسلامی لێ پەیدا بێت. ئەوەیە کێشەی جەزائیر ئەو شۆرشە پیرۆزەی دژی فکرو ئاشتی پەیدا نەبووە بەڵکو دژی مەنتیقی هێز بووە کە خۆسەپاندنە بە هەر شێوەیەك بێت.

گرنگی جەزائیر

جەزائیر: دەکەوێتە سەرووی ئەفریقیا دەوری دراوە بەو وولاتانە، لە سەروو دەریای ناوەڕاست. لە ڕۆژهەلات لیبیاو تونس، لە ڕۆژئاوا مەغریب و بیابانی ڕۆژئاوا. لە خواروو نایجەر و مالی و موریتانیا. جەزائیر خۆشی پایتەختی جەزائیرە و بۆ (١٥) ئوستان دابەش کراوە. لە شارە گەورەکانی لە دوای جەزائیر، قسنطنیة وهران کە (بەندریشە)، تەلمسان، خاکەکەی لە شاخ و داخ و دارستان و بیابان پێك هاتووە. پانابیەکەی ٢,٣٨١,٧٤١ کم٢، ئێستا دانیشتونایان (٢٧) ملیۆن دەبێت/ گوزەرانی بە تێکرایی بەو شێوەیە: (متوسط دخل شهریا) ١٥,٠٠٠ دیناری جەزائیریە. یەك دۆلار دەکاتە ٦٠ دیناری جەزائیری کە سەرجەم دەکا (متوسط دخلي شهريا) بۆ هەر نەفەریك دەکاتە (٨٠) دیناری عیراقی جاران. وە بەردەوام نرخی دیناری دێتە خوارێ لە ئەنجامی ئەو جەنگەی ئێستای حکومەتی جەزائیر و موجاهیدان هەچەندە کۆمەکی بەرفراوانی ئابوری و تەقەمەنی لە ئەورپا و ئەمریکاش بوی دێ. داهاتەکانیان وەك سامانەکانی نەوت، کشتوکال، پیشەسازی، لەچاو ئەفریقیا پێشکەتوون، گومانی

لێدەکرێ ئێستا بنیاتی نەوەوی لێ بکرێ. هەروەها جەزائیر وا بەناوبانگە کە فەرەنسای ئەفریقیایە. چونکە وولاتێکی کراوەیە و خەڵکەکەشی رۆشەنبیرن و تێکەڵاویەکی زۆریشیان لەگەڵ ئەوریا هەیە. لە ناو وولاتانی عەرەبیش بە پێشەنگی عەلمانیەت دادەنرێ لەگەڵ وولاتانی وەك یەمەن و سوریا و عێراق... لەلایەن مارکسیەکانەوە بە بەرەی پێشکەوتوو بەرەو شیوعیەت رۆیشتو حیساب دەکرا و بە وولاتی ملیۆن شەهید بەناو بانگە.

کەمێك لە مێژوو

دوای ئەوەی قیصر لە ساڵی ٤٢ پ.ز لەدەست قرتاجەی ستاندەوە کردیە هەرێمێك لە رۆمانیا هەتاکو ئیسلامی گەیشتێ لە ساڵی ٦٨٢ز دەوڵەتی فاطمی گەیشتێ، لەدوای سەدەی (١٤) لە ساڵی ١٥٨١ز کەوتە دەست ئیسپانیا، ئەنجا دوای چوار سەدە بە جێیان هێشت لە ئەنجامی لاوازی و بێ توانایی عوسمانیەکان لە ساڵی ١٨٣٠ز کەوتەوە دەست فەرەنسیەکان. لەو ماوەیەدا تا ساڵی ١٩٢٠ز بە دەیان راپەرین و شۆرش کرا بە پێی هەندێ ئامار گەیشتە (١٦٠) راپەرین. لە سەرەتاکانی ١٩٥٤ز شۆرشی جەزائیر دەستی پێکرد. بەسەرکردایەتی (بەرەی رزگاری نیشتمانی جەزائیر) بەو دروشمە (دروست کردنی دەولەتیجەزائیری سەربەخۆبە ناوەرۆکێکی دیموکراتی سۆشیالیستی لەچوارچێوەی مەبادیئەکانی ئیسلامی) کە لە بەیانی نوفیمبر ١٩٥٤هاتبوو، لە ١٥یولیو١٩٦٢ بە پێی پەیمان نامەی (ئیڤان) سەربەخۆی خۆی وەرگرت وبوو بە ئەندامێك لەجامیعەی عەرەبی، بن بلا بووە سەرۆك، بەرەو سوشیالستی وشیوعیەت بەریوەبوو،ئینجا دوای (٣)ساڵ١٩٦٥ئینقلابێك لەلایەن (بۆمیدیەن)کرا تا ساڵی ١٩٨٠ بەنەخۆشیەکی سەخت مرد،(شاذلی بن جدید) سەرۆکایەتی وولاتیان وەرگرت لە ٢٣-٢-١٩٨٩دەستکاری دەستور کراو سوشیالستی لێفرێدرا تا هەڵبژاردنەکەی ١٩٩٠لە دوایدا کە شاذلی بن جدید لێ خستراو عەسکەر هاتنە سەر حوکم کە هەتا ئێستا(٣) سەرۆکیان گۆریوە، شایانی باسە هاواری بومدیەن یەکێ لەو سێکەسەیە(شاە +صدام+بۆمیدیەن)کە رێکەوتنی جەزائریان مۆر کرد لە ساڵی ١٩٧٥لە سەرتێك رووخانی شۆرشی کوردوهەرسێکیان لە سەردونیا ریسوابوون،دوانیان بە هیلاك چوون ئەوی تریشیان سەری ئەوەندە شۆر بووهەموو رۆژێك جارەك دەمرێ.

بەشی یەکەم

کۆتایی سەدەی بیستەم
بێداری ئیسلامی لە جیهاندا

لە قورئاندا باسی ڕووداوەکانی مێژوو دەکات وەك تاکە ڕاسترین سەرچاوە، هەر لە بانگی نیرراوەکانی خوای گەورە تا شۆرشەکانی دژ بە زۆرداران بە ڕوونی دەردەکەوێ کە ڕاکێشانی خەڵك بۆ مەبدەئێکی ڕاست زۆر بە زەحمەت بووە، نموونەی حەزرەتی نوح(عليه السلام) کە (٩٥٠) ساڵ بانگی خەڵکی کردووە. کەچی بەدەنگ هاتووەکانی نەگەیشتۆتە (١٠٠) کەس، وە بۆ ماوەی (٣) ساڵ پێغەمبەر(ﷺ) تەنها توانی (١١)کەس کەسب بکات، نموومەیتریش زۆرە،هەرچەندە بە پەیامی ڕاستەوخۆش ئیشیان کردووە. کەچی ئێستا دەبینین بێداری ئیسلامی لە ماوەیەکی کورت وا بە خێرایی سەرتاسەری جیهان تەنیوە و هیچ کلۆچیك نەماوە ئێستا بانگی ئیسلامی و بزووتنەوەی ئیسلامی لێ نەدرەوشێتەوە لە کاتێکا هەریەکە لە مدرسەکانی تری شیوعیەت (کە وولاتی زلهێزی وەکو سۆڤیەت و چینی لە پشت بووە) و مدرسەی سەرمایەداریش (ئەمریکا و بریطانیا) و مدرسەی سوشیال دیموکراتەکان (نیوەی ئەوروپای لەگەڵدا) بوو، هەر بەرەنگاری ئیسلامیان پێ نەکرا، وا هاتە مەیدان وەك تاکە بەدیلێك بۆ سەرجەم کۆمەڵ، جا با بزانین ئەو هۆیانە چی بوون کە بوونە هۆی سەرهەڵدانی ئیسلام بەو خێراییە؟ دیارە دەبێت زۆر بە کورتی بەسەریانا تێپەڕین:

١- ڕەوتی زانستی:

زانستەکانی بەشەریەت وا باو بوو کە دژی ئاینە و لە قازانجی فلسفەی مادیە لە ڕاستیشدا هەریەکە لە زانستەکانی فیزیای کلاسیکی و گەردوون وکیمیا و بایولوجی....تا نیوەی ئەو سەدەیەش پاڵپشتێکی بەهێزی بۆچوونی مادی بوو،ئەوەتا کتابە گەورەکان وەك (نظام الطبيعة-هۆلباخ)، (مجتمع القديم-مورگان)، (اصل الأنواع- داروين)، (فلسفة ماركس).. هەموو ئەوانە بە پاڵپشتی زانستی کۆن بنیات نرا، کەچی لەو دواییە ڕەوتی زانست گۆڕا تا گەیشتە ئەو ڕادەیە ئێستا بوو بە بناغەیەکی ڕاستیەکانی قورئان و بوو بە بەشێك لە دەعوای ئیسلامی، ئەو شۆرشە زانستیە گەورەیە کە کاری کردە سەر سرو باوەری ئادەمی زادئەوە بوو کە ساغ بۆوە کە ئەو گەردوونە تەمەنی هەیە، سنووری هەیە ئەجەلیشی هەیە،کە پێی دەڵێن (گەردوونی فراوانبوو) هەموو بۆچونەکانی ماددی ژێراو ژوور کرد کە پێش تر بنیات نرا بوو لە سەر گەردوونێك گوایە هەر هەبووە وهەر دەشمینی وسنووریشی نیە کە پێی دەڵێن (گەردوونی وەستاو)ئەو تێورە لە (بطليموس) لە پ.ز حوکمی هەبوو تا نیوەی ئەو

سەدەیە.. دیارە هەموو تیۆرە تەتەوریەکان جا چ مادده بێت یان ژیان دەشێت لە ئەنجامی گۆڕان و کارلێکردنی مادده لەبۆ هەتاهەتایە شتێکی لێ پەیدا بێت، لەسەر ئەو بنچینەیە هەموو بۆچوونە ئیلحادیەکان وەك مارکسی-داروینی- دورکایمی-وجودی...لێ پەیدا دەبێت. بۆ نموونە دەرفەتی ڕێزبوونی ترشەلۆکەکانی خانە کە ژمارەیان (٥٢)ـە دەکا = 10^{84} کە بە ملیاران جار لە ژمارەی هەموو ئەتۆم و ئەوەندەش هێندەی تەمەنی گەردوونە کە یەکجار زۆرە، بەڵام لە گەردوونی بێ تەمەن موستەحیل نی‌یە (بۆ جەدەلیش بێت) کاتێ دۆزرایەوە کە گەردوون تەمەنی هەیە ئەو مەجالانە نەماو بیری ئادەمیزادی هەژان و بەخەبەری هێنایەوە، بەو شێوەیە قاچێکی ماددی لەبنڕا قرتێنرا، قاچی دووەمی کە بریتی بوو لە تێڕوانینی ماددیانەی زانست بۆ ئەو جیهانە وەك (ماددەی نەمر) کە لە بنچینەدا لە یاسای پاراستنی مادده هاتبوو لە کیمیا لەلایەن (لافوازیە) کە دەڵێت: (مادده لەناو ناچێت و ناشبێت)... هەموو شتێك دەگۆڕێت لە دۆخێك بۆ دۆخێکی تر بەڵام هەر ماددەیە، بەو شێوەیە باڵی ماددی لە فلسفە تا سەدەی بیستەم زۆر زاڵ بوو، تا لە زانستی نوێدا دەرکەوت کە ماددەش نەمر نی‌یە دوای ئەوەی (ماددەی دژ) دۆزرایەوە لە کیمیا و لە گەردوونیش (ئەستێرە ڕەشەکان) دۆزرانەوە، بەو شێوەیە ئەو یاسایە بەیاسای نەماو گۆڕاو قاچی دووەمی مدرسەی ماددی لەدەست دراو بیری ئادەمیزادی نوێ کەوتە گەڕان بە دوای بەدیلێکی ناماددی، بەو شێوەیە زانستەکان هاتن و ڕاستی‌یەکانی قورئانیان سەلماند بە شێوەیەك هەر دۆزینەوەیەك وەك (ڕادان بۆت) گوتەنی: (دێرە شیعرێکە بەسەر خودای گەورە)، هەروەها ووتەبە نرخەکەی سید قطب هاتەدی کە دەڵێت: (قورئان کتابی خوای خوێندراوەیە و گەردوونیش کتابی خوای بینراوە)، ئێستا ڕەوتی زانست وایە کە دەستکەوتی زانست ڕاستەوخۆ لە خزمەتی بیێداری ئیسلامیە و بەشێکە لە بانگەوازەکەی بۆ ناو ڕەوشەنبیر و بیرتیژان کە بە دەیان زانای غەربی و شەرقی بەهۆی یەك ئایەت ئیسلام بووینە، هەموو ئایەتەکش موعجیزەیە، ئەوڕۆنا سبەی بەدیار دەکەوێ دیارە ئەقلی زۆر پەرە سەندووە و یاساکانی سروشت و شەریعەتی ئیسلام یەکتر پا سادان دەکەن.

٢-ڕەوتی فکری بە گشتی:

فیکری ئادەمیزاد لە رووی (فلسفی) و زانستی و سیاسی زۆر بە قووڵی گۆڕا، ئەوەی زۆر چەسپاو پیرۆز بوو دەرکەوت هەڵەیە، ئەوەی لەسەروو باسمان کرد لایەنی زانستی بوو لایەنی فلسەفی و سیاسی کە بە هەموویان ئایدلۆژیای ئادەمیزاد پێك دەهێنن وا دروست بووە کە ئایین بەگشتی و ئاینی ئیسلامیش هەر تەنیا کۆمەڵە ئامۆژگاریەکە بۆ سەردەمێك ئیدی ڕەت بوو نایەتەوە جارێکی تر، ئێستا وەك کۆسپ لە پێش پێشکەوتن دایە. پرسیاری بنچینەیی لە فلسەفەدا ئەوە بوو کە ئایا هۆشیاری لە پێش ماددەیە یان بە پێچەوانە و بەگوێرەی وەڵامی ئەو پرسیارە هەر کەسەو هەر تەوژمێکیان دابەش دەکرد بۆ میثالی بەشەکەی تریش بۆ ماددی ئیسلام میثالی و سەرمایەداری

و....هەمووی تێکەڵە کرا بوو... خیتابی مارکیسیەت بۆ سەر فکری ئادەمیزاد زور زاڵ بوو، (**أضعف الإيمان**) دەبووایە سۆشیالیستی بێت لە هەموو شتێك، بێسوشیالیستی دەوڵەتیش نە دەبوو بوَیە هەر لە جەزائیر کۆمەڵەی زانایانی ئیسلامی لە ساڵی ١٩٦٢ هەڵوەشێنرایەوە، شیخ بەشیر ئیبراهیمی دوور خرایەوە تا وەفاتی کرد، هیچ وولاَتێك نەبوو سوشیالیستی نەبێت، ئەگینا ئەمریکی بوو، ئەو خیتابە نەك هەر لەسەر فلسەفە و سیاسەت بەڵکو دەستی بەسەر شیعر و هونەر و چیرۆك و نووسین بەگشتی داگرتبوو... بەڵام ئێستا وەزع گۆڕا رەوتی فکری گۆڕا، ئەو بۆچوونانە ئێستا کەوتە پاش مەگەر لە کوردستان کەمێك مابێت کە بە درەنگەوە شتی پێ دەگات سەرنج بدە ئەو رۆژنامەی (یەکسانی) کە ئێستا لێرە گەرمەیەتی لەناو کۆمەنیستەکان ئەوە کت وەت لەچاو کردنەوەی رۆژنامەیە کە پێش (١٠٦) ساڵ لە ئەڵمانیا دەردەچوو لەلایەن کۆمەڵێك ئافرەتی شیوعیەوە لە ساڵی ١٨٩١ بەناوی (گلانخاید) بە ئەڵمانی واتە (یەکسانی)، ئەوەیە قەیرانی راستەقینەی رۆشەنبیری کورد لەچاو کردنەوەیەکی یەك سەدە لەمەو پێش...ئەوەیە بەجێمان و تەخەلف. هەر چەندە لێرەش گۆڕانکاریەکی زۆر بووە وا زۆریش بە رێوەیە، باشترین بەڵگەش کاتێ ماموستا شارەزووری (خ.ر) کتێبی (رێکەوت لە تەرازووی ژێریدا) دەرکرد، ساڵی ١٩٧٧ زیاتر لە (٣٠٠) ووتار دژی نوسرا کەچی ئێستا ئەگەر ووتارێکی عەلمانیانە بنوسرێ رەنگە (١٠٠) ووتاری ئیسلامی دژی بنوسرێ کە باشترین بەڵگەیە لە کوردستانیش رەوتی فکر بەرە و ئیسلامی‌یە. ئی‌دی مدرسەی مارکسیزم، تیۆری داروین، تیۆری جنسی فرۆید، تێروانینەکانی دورکایم... هەمووی شکستی خوارد، هیچ بەشێکی مارکس ئەصڵ و ئەساسی نەما؛ نەتێروانینە ماددیەکەی نەتێروانینە مێژوویەکەی و نەبنچینە ئابووریەکەی.... تیۆری سیاسەکەی پارکتیلەکانی هەر هەمووی شکستی خوارد وەك لە سێهەم هۆ باسی دەکەین.

٣- شکستی شیوعیەت وەك سیستەمی کۆمەڵایەتی:

دیارە هەموو لایەك کۆکن کە سەرمایەداری نەخۆشییە، جا بۆ چارەسەری و بەدیل چەندین مدرسە هاتە کایەوە لەوانەش شیوعیەت بوو، کە وەك تیۆرو پاراکتیك وەك رێبازی کۆمەڵاتی و تیۆری سیاسی بەو سێوەیە سەربازگەیەکی لە جیهان پێك هێنا کە لە زهنی کەس نەبوو بەو زووانە شکست بێنی، کەچی بەو شێوەی بینیمان وەك مدرسە وەك فکرو وەك رێبازی کۆمەڵایەتی وەك (تیۆر و پاراکتیك) رووخاو لە تاقیکردنەوە دەرنەچوو، بە کورتی لەبەر ئەو هۆیانە:

أ- پێش هەموو شتێك رووبەرووی زانستی نوێ بۆوەن وەك لەوەو پێش بەگشتی باسمان کرد بەلام دەتوانین نموونەیەکی زەق بهێنین لە (عرض موجز لمادة الديالیكتك) ص٥، لە ژێر ناونیشانێکی گەورەدا دەڵێت: (لا نهاية لعالم بوحدته)، کە روونە پشتی بەستووە بە (گەردوونی بێ‌تەمەن) کەچی ئەو بۆچوونە گەردوونە لە زانست شکستی هێنا کە بناغەی هەموو سەرخانەکانی فکری مارکسیە..

ب- له ڕووی فەلسەفەی/ ئەو پرسیارانەی کە خرا بووە پێش فەلسەفەی مارکسیزم هەر لێی زیاد دەبوو بێ وەڵام، هیچ بەشێکی نەما وەك یاسا چ لە سروشت چ لە ژیان چ لە کۆمەڵ. هەر بۆ نموونە هەتا ئێستاش کە (تناقض) (کرۆکی دیالیکتیکە وە لینین گوتەنی)، کەچی یەك نموونەیان پێ نەدۆزراوە لەو سروشتە بەو مواصفاتەی خۆیان، ئینجا ئەو پرسیارە گوایە بنچینەی فەلسەفە ئاخۆ (وعی)لە پێش ماددەیە یان بە پێچەوانە و گوایە ئەو چەند ڕیانی ڕێبازی فەلسەفەی دەرنەچوو ئێستا پرسیاری بنچینەیی ئە وەیە ئاخۆ ئەو جیهانە بە عەیارو مەبەست بووە بە حزب ڕەمەکی و لەسەر ئە و وەڵامە دابەش دەبن... بۆیە هەر دۆزینەوەیەکی زانستی لە قورئانی ئیسلامە... هەر بۆیەش تطوری فکری ئادەمیزاد بەرەو بەندەکانی شەریعەتی ئیسلامی دەڕون کە لووتکەی ئامانجی و ئەنجامی تطوری فکرە، بەو شێوەیە بەشە هەرە زۆری فلسفەی مارکسیزم تێك ڕووخا.

ج-لە ئەرزی واقعیشدا شێوازی ژیانی سوشیالیستەکان و شیوعیەکان سەرکەتوو نەبوو، تووشی ئابوری و پیشەسازیەکی پاشکەتوو هاتن.

د- تیۆری پەرەسەندنیش شکستی هێنا و لەجێی ئەو (ئەندازەی جینەکان) دۆزرایەوە کە تیایدا سەلمێندرا کە چۆن (تطور) لە سروشتدا نیە ئاواش لە ژیانیشدا نیە تەنها لە کۆمەڵدا هەیە بەشێوەیەك جیا لەو شێوەیەی مارکسیزم.

ه- دابەش بوونی شیوعیەت بۆ ڕێبازی جیا بە حوکمی ئەمری واقع، نەشدەگونجا لەگەڵ خصوصیاتی هیچ میللەتێك، هەندێکیان ئەوپەڕی دیکتاتۆر و هەندێکیش دیموکراتی...بەکورتی هەموو شێوازیکیان تاقی کردەوە ، ڕێگای شۆڕشگیری وەك ئێستای حزبی کۆمەنیستی کرێکاری عێراق لەسەری دەروا، ڕێگای (تعایشی سلمی) و بەشداری لە پەرلەمان شێوازەدیمکراتیەکان لە ئەوروپا کراَ بەو کۆمەڵە شیوعیەیان دەووت (ئۆرۆ شیوعیە) وەك ئێستا حزبە شیوعیەکانی کوردستان و عێراق لەسەری دەڕۆن،... بەو شێوە ئەوەی ئێستا لە کوردستان شیوعیەکان تاقیدەکەنەوە ئەوە (تاقی کرایەوە) پێش (٢٠-٣٠)ساڵ هەموو ئەو ڕێبازانە پشکنراون و ئینجا شکستیان هێنا، هەندێ ڕاو بۆچوونی مارکسیەکانی ئێرە دەڵێن شیوعیەت لە ئەنجامی برسیەتی بەرپا دەبێت کە (نظریة بؤس المتزاید)ی مارکس پێش بینی کردووە، ئەو برسیەتیش نەهات، بەڵام ئەو برسیەتیەش هات لە صۆماڵ و زۆر شوێنی ئەفریقیا کەچی لەو تاقیکردنەوە تاڵەش نەهاتەدی مەگەر مەبەستی ئەو برادەرانە ئەوە بێت ئەوەندە برسی بن هەتا مردن ئینجا لەپاش مردن شیوعیەت بێتە دی!!

و- پەیدابوونی بزووتنەوەی کرێکاری و ناکۆکی ناوەخۆی وەستانی فکری و پێشکەوتن.

ر- پیادە کردنی شیوعیەت:- ئەوەی زۆر گرنگە مارکسیەت باوەڕی بە ئەخلاقی چەسپاو نیە، لە کاتیکا لە شیوعیەتیش نەیاسا و نەپۆلیس و نەخێزان و نەدەوڵەت هیچ نامێنێ، جا نازانین کێ

پارێزگاری لەو سیستەمە دەکات لەکاتێکا ئەگەر شیوعیەتیش بهاتبایەدی، چونکە تەنها دوو بالەی ئادەمیزادراست دەکاتەوە کە ئیلتزامی هەبێت:

١- ئەخلاقی پلەبەرز، ٢- بەیاسایەکی تۆند تۆڵ کە دەوڵەت پارێزگاری بکات، کەچی خالی دووەم نامێنێت و مارکسیەتیش هیچ پەروەردەیەکی نەبوو بۆ بیناکردنی ئەخلاقی ئادەمیزادکە خوی هەست بە بەرپرسیارەتی بکات و سیستەمی شیوعیەت بپارێزن، دیارە ئەو ئەخلاقەش هەرگیز لە ئایین جیاناکرێتەوە کە مارکس پێی وابوو (ئەفیون الشعوب)ـە، بۆیە بینمان نەك شیوعیەت سوشیالیسیش جێبەجێ نەکراو بەرهەمی سەربازگەی سوشیالیست لە پیشەسازی و کشتوکاڵی جۆرەکەی (تەرزەکەی-نوعەکەی)زۆر خراپ بوو لەچاو سەرمایەداری، بەو شێوە شیوعیەت نەهاتە دی لەبەر ئەوناکۆکیە گەورەیەی لە نێوان واقع و تیۆریدا.. دووبارە هەموو تیۆرە ئەنثروپولوجی وکۆمەلایەتی و سیاسیەکان بەگشتی هاتنەوە سەر تێروانینی بنچینەی ئیسلام بۆ ئادەمیزاد کە کە جەوهەری مشکلەکەی ئەخلاقە (...بعثت لأتمم مکارم الأخلاق).

بەو شێوەیە شکستی شیوعیەت وەك مەدرسەی فکری و رێبازی سیاسی بۆشاییەکی گەورەی لە جیهاندا پەیدا کرد و ئاسۆیەکی فراوانی بۆ بێداری ئیسلام هێنا پێش، بەشێوەیەك کە قەیرانێکی سیاسی گەورەشی بۆتێکرای عەلمانیەت دروست کرد، هەرچی حزبی سیاسی هەیە بەتایبەتی لە وڵاتانی جیهانی سێیەم لە کوردستانی خۆشماندا ئنتمای حزبی گەرایەوە سەر بنچینەی بەرژەوەندی، واتە عەقیدەی ئەو حزبە عەلمانیانە ئەوەندە بەهێز نەبوو ئەو ئەندام و لایەنگرانە پێ پەروەردە بکەن کە نەفەری وا دروست بکەن عەقیدەی بەهێزتر بێت لە بەرژەوەندی شخص... بێجگە لە ئیسلامیەکان هەموو مدرسەو لایەنە سیاسیەکان لەو قەیرانە ئالاون و نەجاتیان نیە، تەنیا عەقیدەی ئیسلامە خەڵکی پێدروست دەبێت کە نەك بەرژەوەندیەکانی بەڵکو سەروماڵیشی لەپێناو ئیسلامدا بکاتە قوربانی نموونەی کۆن زۆرە و نی‌نوێش ئەوەتا هەرچی جولانەوەی بەرهەڵستکاری چەکداریە تەنها بە ئیسلامیەکان دەکرێ ئەوەتا جەزائیر، چیچان، فلیپین، بەرەی کشمیر، بۆسنە، طاجیکستان، لبنان، فلسطین،...زۆر شوێنی تر، ئەوەتا چالاکیەکانی فلسطین باشترین نموونەن، ئەو مەسەلەیە زۆر گرنگە و هەر ئەوەشە بوویتە هۆی کزبوونی لایەنە عەلمانیەکان و گەشەسەندێکی بە خێرایی تێکرای بزوتنە ئیسلامیەکان لەهەر شوێنێك مەجالی دروست بوون بێت.

٤-لەهۆیە هەرە گرنگەکانی بێداری ئیسلامی بەو خێراییە دەگەرێتەوە بۆ سەرکەوتنی شۆرشی ئیسلامی لە ئیران، کە کۆمەڵێك تایبەتمەندی هەبوو جیا لەهەموو شۆرشێك بەو شێوەیە:

أ- بەشێوەیەکی شارستانی و زانستیانە شورشەکە دەستی پێکرد بەتوندی دووپاتی کردەوە کە مللەت بەهێزترە لە تکنەلۆجیای سەردەم. ئەو بوچونەی پوچەڵ کردەوە کە شورش ناکرێ دژی تکنەلۆجیای نیست

ب-بەڕاستی شۆڕشی ئێران شۆڕش بوو پڕ بەمانای خۆی نەك لە تاریکی شەو چەند دەبابەیەك هەبێ بکاتە سەر کۆشکی پاشا و بیروخێنێ و خەڵك نەزانێ چ باسە و کێ هاتە سەر حوکم. بەڵکو ئەمرۆ خەڵکی ئێران (١٨) مانگ بە خوێن دژی ئاسن شۆڕش کراو گەورەترین ریفرو... ەو لە ... زۆر...

ج-سەرکەوتنی ئەو تاقیکردنەوە وەك دەوڵەتیکی ئیسلامی لەکۆتایی سەدەی بیستەم ئەرۆژئاوا، ئەرۆژهەلات مانایەکی یەکجار گەورەی فکری،کۆمەلایەتی،سایکلوجی.سەربەری.هەتا فەلسەفی بەخشی.

د-سەلماندی کە تاکە ڕێبازێکە ئایدیالی (میسالی) نیە بدیلی سەرمایەداریشە کەچی دەرنەچوت شیوعیەتیش وەك یۆتوپیەکان هەر خەیاڵ بوو.

ه-زۆر گفتوگۆی فکری ساغ کردەوە وەك زیندوی ئیسلام،سیاسەت وئایین،ئیسلام نەسەرمایەدارییە نەسوشیالستی،....زۆریتر. ئەو ئەوژمە تا ئێستا بەگوڕ بەرپومیە لەگەڵ بەرگریە لەلایەنزۆردارانی جیهان، کە شۆڕشی ئەفغانستانی بەدواداهات وەك چۆن لە ئێران گەورەترین قەڵای سەرمایەداراری‌رووخاناواش گەورەترین سوپایی شیوعی لەو بەهۆی ئەو عەقیدە تێك شکاند...

ئێستا رۆژبەرۆژ بێداری بەرەو پێشە و تاقی کردنەوەی شیشانی سەلماندی کە جولانەوەی رزگاری‌خوازی نیشتیمانیش لەوسەردەمەدا تەنها بەئیسلام رزگاری دەبێت، واتە ئیسلام لە رزگاری کۆمەلایەتی‌یەوە پەڕیوە بۆ رزگاری نیشتمانی وا بەرێومیە بۆ بەشەکانی تریش.

ئیفلاسی حیزبە کلاسیکیەکان

٥- هۆیەکانی تری کۆمەلایەتی و سیاسی یەکجار زۆریش هاتە کایەوە بۆ یارمەتی دانی بێداری ئیسلامی لەکاتێکا ئەو حزبانەی رادیکالی لەناو وولاتانی ئیسلامی بەگشتی بەراستەوخۆ یان ناراستەوخۆ لەژێر کاریگەری فکری مارکسیەت بوون، بۆیە شکستی ئەو حزبانە زۆر پاشەکشەیان کرد تا ئەو رادەیە کۆگاکانی فکریان چکی کرد، لە بواری سیاسیدا توانای بەرگریشیان نەما خۆیان بەدەست دەسەلاتداراندا، ئینجا ئەو گۆڕانکاریانە لە جیهان هاتە کایەوە و یەك جوولانەوەی میللی دەستی پێکرد لەسەرەتای ١٩٨٩-١٩٩٠ سەری وولاتانی شیوعیەتی خواردوو یەکێتی سوڤیەت هەلوەشایەوە و دیواری بەرلین رووخاو نەخشەی سیاسی جیهان زۆر گۆرا. خوپیشاندانەکانی خوێندکارانی وولاتی چین لە گۆرەپانی (تیان مینین)، ئەوەی ماوەش وەك کۆریا و ڤێتنام و کوبا کە ئێستاش لە تارکستانی دکتاتۆری شیوعیەت ماو... وەك دەروونناسی دەریش کەوت ئەو سەرۆکانەی دیکتاتۆری پرۆلیتاریان گرتووە بو (دیکتاتۆریە)کەسە ... لەچاو سیسکو، ئەریش هۆنکیر چیڤکۆڤ... دووپاتی دەکەن کە دکتاتورن و ...س، ئە... (کید... سۆنگ) سەرۆکی

کۆریای سەروو وەك مونەزیریکی شیوعی ئەو سەردەم بوو لەسەرە مەرگیدا وەسیەتی کرد کوڕەکەی ببێتە سەرۆك. وەك پادشایی ئێستا وا سەرۆکە، بەو شیوەیە کاریکردە سەر هەموو عەلمانەت، هەر بۆیەش تەیاری نەتەوایەتی بەگشتی و عەرەبی بەتایبەتی لەو سەرووبەرە گەیشتنە ئەو کویرەوەریە، بێ ستراتیجیەت دەستی بڵند کرد لە ڕاست داگیرکەران، لە کاتێکا میصر لە جامعەی عەرەبی دەرکرا، چونکی رێکەوتنی (کامپ دیڤد)ی یەکلایانەی لەگەڵ ئیسرائیل مۆرکرد، لەساڵی ١٩٧٩، کەچی دوای هەموو چوونەوە ریزی ئەو. عێراق کوێتی داگیر کرد بە پشتوانی ئەمریکا لێیان ستاندەوە، عێراق سەری بۆ هەموو داواکانی ئەمریکا شۆڕ کرد، شارەزایان دەڵێن لە مێژووی رێکەوتانن و رەزامەندی عێراق لەسەری ئەوەندە سەرشۆری تێدا نەبووە، هەتا (معمر قذافي) خۆی پێنەگیرا سەرزەنشتی صدامی کرد و بە ترسنۆکی ناوی برد، لە کۆنگرەی عەرەبی لە عەممان لە دووری چەند کیلۆمەتریك لە قەوارەی جوولەکە، کە لەساڵی ١٩٨٧ کرا کەچی بەزۆریەی دەنگ لەم کۆنگرەیە ئیران بە مەترسی دانرا، نەك جوولەکە (ئیسرائیل)، ئێستا کێشەی فلسطین بچووك بۆوە لە قەیرانێکی جیهانی و ئیسلامی بۆ نێوان یاسر عەرەفات و موخابەراتی ئیسرائیلی، وەك کێشەیەکی ناوخۆیی، بە هەموو وولاتانی عەرەب بە ئەندازەی (جیهاد وحەماس و حزب الله) کاریان لەسەر ئیسرائیل نیە کە دەوڵەتیش نین نوینەرایەتی تەیاری ئیسلامی عەرەبی دەکەن، جا ئەگەر دەوڵەت بوونایە چۆن دەبوو، تیاری عەرەبی ئێستا ئەمریکا دەم راستیانە کەچی ئەمریکا لەساڵی ١٩٩٦ سیجار ڤیتۆی بەکار هێنا هەر سی یەك دژی عەرەب، ئێستا بۆ ئیسرائیل حەلالە هەر چی چەکێکی کوشندەی هەبیت بەلام بۆ عەرەب و ئیسلامیەکان قەدەغەیە، ئەوەتا بۆ پاکستان ئەمریکا نیگەرانە کە چەکی ئەوەوی هەبێت، کەچی هندستان هەیەتی هیچ باس نیە، ئێستا ئەمریکا ئامادەیە تەکنیکی پیویست بۆ گەشە ساندنی ئەوەوی چین بدا بەرامبەر بەوەی چین هاوکاری ئیران نەکا بۆ بنیاتنانی (مفاعل نووي) بۆ ئیسرائیل هەیە (أبو جهاد) لە تونس بکوژێ و (فتحي شقاقي) لە مالتا، لێدانی مفاعل ئەوەوی عێراق، لێدانی لبنان،.... هەموو ئەوانە ئیرهاب نیە کەچی بەرگری لەخاك و وولات بۆ عەرەب و ئیسلامیەکان ئیرهابە...کەچی پرس و رای تیاری عەرەب بە ئەمریکایە....رێك ئەم قسە و باسە هاتنەدی قسەی ئیمامی عەلیە کە دەفەرمووێ: (راوێژ بە دوژمن سەر شۆریە).

بەشی دووەم

سەربردەی بەرەی ئینقاذی ئیسلامی جەزائیری

هەموو ئەوروپا و ئەمریکا لەبەرەی پێشەوا بە ئێران خەریك بوون کە ئەو بێداریە نەپەرتەوە ئاسیاو ئەفریقیا، لەناکاودا لەسەرووی ئەفریقیا لە پشت ئەو بەرمیە دەنگێکی بەتین بەرز بۆوە (لا اله الا الله) کە هەموو جیهانی هەژاند، لە شوێنێك کە بە فەرەنسای ئەفریقیا دەژمێردرا. هەموو شیوعیەکانی دونیا چاوەڕێ بوون لەناو وولاتانی عەرەب، جەزائیر بەرەو سۆشیالیستی زانستی و شیوعیە بڕوا، دوایش لەرۆژئاواش لەوێ چاوەڕێی تاقیکردنەوەی دیموکراتی بوون، کە رژێمێکی شێوە ئەوروپی لێ پەیدا بێت، کەچی ئەو دیموکراتیە ئیسلامی لێ‌پەیدا بوو، بە شێوەیەك کە سەرکەوتنێکی داستانی بوو لە ٨٦٪ دەنگیان بەدەست هێنا لە کاتێکا کە (پرۆفسۆر عباس مدنی) لە زیندان بوو، بەو شێوەیە هەموو زۆردارانی دونیا بە ووریەو درشتەوە، لە ئیقلیمی و جیهاندا قوراخ بوون لە خۆیان ترسان، ئەمریکا سەرقاڵ بوو بە رۆژهەلاتی ناوەراست لێی پەریەوە ئەفریقیا تا لەوێ بەئاگا هات پەریەوە کۆمارەکانی یەکێتی سۆڤیەتی پێشوو پاشان بۆ مالیزیاو ئەندنوسیا... تا لەناو ئەمریکاش بزووتنەوەی ئیسلامی پەیدا بوو، بۆیە هەموو زانا و مونەزیر و لێکۆڵەرەوەکانی ئەمریکا کۆبوونەوە و زەنگی مەترسیان بۆ سەرمایەداری لێداو لە لێدوانێکی بەناو بانگ وتیان: (ئەگەر شیوعیەت مەترسی بوو بۆ ئێمە ئەوا ئیسلام گەلێ ترسناکترە، چونکە شیوعیەت تەنیا بە ماددیانە دژایەتی دەکردین بەلأم ئیسلام بە مادده و روح).

هەل و مەرجی نێو دەوڵەتی لە سەروبەری پەیدابوونی بەرەی ئینقاذ

لەجیهاندا ولاتە شوعیەکان دەغەل ببون لە رووی کۆمەلایەتی، قەلۆش ببون لە روی فیکری، لە گۆرنیانی نێو دەولەتی لە سالأنی ١٩٨٠ بزووتنەوەیەکی کرێکاری لەپۆڵندا پەیدا بوو بە ناوی (سەندیکای کرێکاری) بە سەرکردایەتی (لێخ ڤاونسا) یەکەم داواکاریان نەمانی شیوعیەت بوو...سەرنج بدە لە پۆڵندا (جەنەراڵ یارۆلنرسکی) سکرتێری حزبی شیوعی بوو وولاتێکی دیکتاتۆری پرۆلیتاری بوو واتە حوکم بە حیساب حوکمی کرێکاران بوو کە چی ئەو کرێکارانە لێیان هەڵسان (نەك بۆرجوازیەکان) کە هەڵوێستی هەموو شیوعیەکانی جیهانی ئاوەژوو کردەوەو بووە سەرەتایەك بۆ شۆرشێکی سەرتاسەری دژی شیوعیەت، بەو شێوەیە (لینغ ڤاوس) ناوی لە مێژوو بە یەکێ لە تێکدەرانی شیوعیەت دادەنرێ لە دێژی ئاوەوەدا، وا دیار بوو لە هەموو وولاتانی شیوعیەت

قەیرانی ئابووری و کۆمەڵایەتی و سیاسی و باری نەفسی و دەروونی قووڵ ڕووی تێکردبوون، بەڵام لە ترسی سۆڤیەتی قامچی لەدەست بووکەوەختی خۆی جولانەوەی وا سەدین لە ساڵی ١٩٤٦ کە بە (ربیع براگ) بەناوبانگە سەرکووتی کردنەوە. لەو سەرو بەرەدا چوار سەرۆکی سۆڤیەت گۆڕا (لیونید بریجنیڤ) لە ساڵی ١٩٨٠ مرد (قستنطین چارنیکۆ) هات و ساڵیکی نەبرد ئەویش مرد (یوری ئەندرۆپۆف) هات و ئەویش مرد نۆبەتی پیاوێکی بە سەرنج و دنیا گۆڕ هات بەناوی (گۆرباتشۆف) کە هات بە هۆی هەردوو پرانسیپی (بیرۆسترۆیکاو گلاستۆست) دەستی بەگۆڕانکاری کرد شیوعیەکان هەمووی لەکۆنگرە لایەنگیریانکردوو ووتیان ئەوا سەرقەپاغی مەنجەڵکی هەڵدایەوە پێش تەقین، دوایی هەر تەقیویەک لەدوای یەک جەماوەری وولاتانی شیوعی هەڵسان بەتایبەتی کرێکاران، یەکێتی سۆڤێتیش لە بار یەک هەڵوەشایەوە ...بەو شێوەیە باری نێو دەوڵەتی زۆر بە قووڵی گۆڕا هەموو حزبە شیوعیەکان گۆڕان بۆحزبی دیموکراتی کۆمەڵایەتی، یان سۆشیالستی کە پێشتر ئەو جۆرە دیموکراتیە وسۆشیالیستیە بەڕوویەک لەڕووەکانی برجوازی دەژمێردرا لەلایەن شیوعیەتەوە،بەو شێوەیە حزبەشیوعیەکان وسۆشیالست مارکسیەکان بەگشتی لەڕووی فکرو بنکەی جەماوەریەوە قەڵۆش بوون،هەتا گەیشتە خۆبەدەستەوەدان، زیاتر لەوە زۆر بەئاشکرا لەڕووپەری ڕۆژنامە باس لەشکستی فکر بە تێکرا کرا لەکوردستانی خۆشماندا هەمان بۆچوون پەیدابوو لە (ڕێبازی نوێ)ی(ی.ن.ك) بە پێنوسی (بەرپرسی سەنتەر) دەڵێت: بەکەوتنی شیوعیەت ئایدلۆجیایی بەشەریەت سقوطی کرد.

بەو شێوەیە چەپەکانی جەزائیریش تووشی بێ ئومێدی و خۆ بەدەستەوەدان بوون، هیچیان پێ نەماو بۆشایی گەورەیان لێپەیدابوو زۆر بەخێرایی، ئەوە لەلای جەمسەری ڕۆژهەڵات هەرچی لەجەمسەری ڕۆژئاوەشە ڕژێمێکی نوێی جیهانی لەلایەن (جۆرج بوش)ەوە لەساڵی ١٩٩٠ جاردرا کەگوایە مافی مرۆڤ وئازادی پێشەنگی ئەو ڕژێمەیە دەبێت بەڵام زۆر بەزووی (بانێك و دووهەوالـ الكيل بالمیكالین)لی بەدی کرا هەتالەبیری سادەشدا، جۆرج بۆش و جۆن مێجەر پێشوازی گەرمیان لە هەریەکە لە (سلمان رشدی)و(وتسلیمە نسرین) کرد کە چی لەسەر (بیر) دادگای (ڕۆجیە گارۆدی) کرا، ئینجا ئەوشەپۆلەی شیوعیەتەوە بەرەو سەرمایەداریەوە(واتە بەگ فایر)ئەوا جارێکی تر لەسەرمایەداریش دیسان گەرانەوەبۆ جێگرەکانی کلاسیکی شیوعی، لە هەڵبژاردنەکان ئێستا بەڕوونی دەردەکەوێ کە لەمەدرەسەکان لیبرال دیموکرات بۆ سوشیال دیموکرات- بۆشیوعیە کلاسیکیەکان زۆر بەخێرایی دەسوڕێت، ئەوەش یەک تاکە تەفسیری هەیە کە کۆمەڵی سەرمایەداریش بە دوای بەدیلێکن. تا ئێستا پێی نەگەیشتون لەڕووی ئیقلیمیەوە. تەیاری نەتەوایەتی عەرەب توشی شکستێکی گەورە هات لەلایەکەوە سەرچاوەی فکریەکەی لە دەریایی مارکسیەت هەڵدەهێنجا ئەویش چکی کرد، لەلایەکی ترەوە تەیاری نەتەوایەتی بەگشتی ، عەرەب بەتایبەتی لەهەڵومەرجێکی زۆر دۆڕاو بوون وەك (عبدالناصر) قسەیەکی بەناوبانگی هەیە دەڵی:(اتفق العرب علی ان لا یتفقوا)، معمر قزافی یش هەموو کۆنگرە کانی سەرانی عەرەب بە(ـ١،سفر) داناوە واتە سفرەکە سەرکەوتووەکەیانە، (زۆر بە ئاشکرا ئیسرائیل چەکی نەوەوی هەیە کەچی بۆ عەرەب قەدەغەیە هەیان بێت)، لە کۆنگرەی ١٩٨٧

عەمان بەزۆربەی دەنگ سەرانی عەرەب ئێرانیان بە مەترسی یەکەم دانا نەك ئیسرائیل، ئێستا تەیاری نەتەوایەتی عەرەب بە سەرشۆرترین نەتەوەن لە جیهاندا بەرامبەر داگیرکەرانیان، مەلیك حسین سەرۆکی لیژنەی رزگار کردنی قودس بو وکەچی لەگەڵ دوژمنی خوێنرێژی عەرەب (منحام بێگن) بە نهێنی کۆبوونەومیان دەکرد، مەلیك حسین پادشای ئوردن ناوی لە لیستی موخابراتی ئەمریکایی دەرکەوت، صدام حسین کە بە پاڵەوانی نەتەوایەتی عەرەب بەناوبانگ بوو چەکی کیمیاوی بەرامبەر بەگەلانی وولاتی خۆی بەکارهێناو لە چار دەقیقەدا ٨٠٠٠نەفەری لە هەڵەبجە پیکا کە چی نەوێرا بەرامبەر بە هاوپەیمانان لەشەری کویت دا بە کاری بهێنێ ، لە تەیاری عەرەب وا بەناوبانگە کە نەخشەی هاوپەیمانان بەخێرایی دەگۆری ئەمرۆ (مجلس التعاون الخليجي)سبەی (دول المغرب تعاوني)لەکاتێکی تر (العرب المتقدمين) و (دول المواجهة) و...هەر هەمووی دێت وبێ ئامانج دەروات وهیچ سیقەیەك لەنێوانیان نیە،لەنێوان عیراق و کویت سەرەرای ئەوەی پێنج رێکەوتن هەبوو کە چی شەوێك لە ناکاو داگیری کرد..

ئەوە هەموو لەکاتێکا کە ئیسلامیەکان لەجیهاندا وەك تەیارێکی نوێی هەڵقوڵاو لەناو هەناو عەلمانیەتی ئەو سەردەمە،لە هەر شوێنێك کەمێك ئازادی ودیموکراتی هەبووبێت ئیسلام بەخێرایی گەشەی دەکرد وەك لە ئوردن، تورکیا، تونس، مصر، سودان، ئێران، فلسطین، لبنان...لەزۆر شوێنیتر. هەتا لەکوردستانیش بنکەی ئیسلامی زۆر گەشەی کرد. لە سەرووبەرەشۆرشی ئەفغانستانیش بە ئیسلامیانە سەرکەوت و(نجيب الله)ش لێ کەوت، تێکرایی عەلمانیەت بەرەو قەڵۆش بوو،هەر حزبەو تەنیا ئەو خەڵکەی لەگەڵ بوو وەك بەندایەتی کۆن هەر لەخزمەتی دەستە وپێوەندەکانی سەرۆکەکان بوو، هیچ پرانسیپێك نەبوو لەسەری برۆن، جارێك شیوعیەت وجارێك سوشیالستی وئینجا دیموکراتی و لیبرال ـ دیموکراتی وسوشیال دیموکراتی و ئەو جارەیان نەتەوایەتی... بەڵام ئەو شێوە جیا جیایانە هەر هەمووی ماهیەتەکەیان هاوبەش بوو کە خۆ دەوڵەمەند کردن بۆسەرۆکەکان و بەرژەوەندی تەسکی گەورەکانیان بوو کە لەجەزائیر زیاتر ئەوە روون تر دەردەکەوت کە ئەوەش رەوتی مێژووی تاریکستانیە و زۆر بەزەقی دنیایی روون کێش (لەئیسلام) دەرکەوت کەسیستەمێکی هەمەلایەنی جیهانی،بۆ هەموو جیهان پێویستە نەك هەر بۆ ئیسلامیەکان لە هەموو لایەکیشەوە لە رووی ئابووری،کۆمەڵایەتی،نیشتمانی،نەژادی،فکری،سیاسی،نفسی... هەتا بۆ دۆخی کەسیەتیش،بە شێوەیە بەکورتیسپی ورەش زۆر بەروونی لێك دەرکەوتن نەك هەر بۆ زاناو بیر تیژان بەڵکو بۆ خەڵکی سادەش.ئەو هەنگاوەش پالی بەجەماوەر نا بەئاگا بێتەوە لەوخەوە خۆشەی کە چەندین سەدەی خایاندوەولەو پرانسیپەی کە (میکافیلی)گوتەنی (میللەت هەر دەم هەڵخەڵەتاوە)رزگاری بوو لەو هەل خەلەتاوەی کەم بینیەی.

• هەل ومەرجی کەسیەتی عەرەب

کەسیەتی عەرەب نەفسیەتی زۆر شکاو بوو بەرامبەر دنیاویستی و نەزانی وتەسلیم بوونی خۆیان بەتایبەتی تەیاری نەتەوایەتی عەرەب و لەلایەکی ترەوە زاڵی ولێزانی دوژمنانی، بێ ئومێدیەکی

سەرتاسەری ڕووی لەخەڵکی عەرەب کردبوو وسەرۆکەکانیان لەلا ناشیرن بوو کە تەنیا دوا مەبەستیان کورسیەکەبوو. زۆر جار ڕوانگەی دوژمن پێوەرێکی زۆر چاکە بۆ هەڵسەنگاندنی لایەنە جیاجیاکانی لای خۆت لەو ڕوانگەیەشەوە ئەمریکاو ئیسرائیل زۆر دژایەتی ئیسلامیەکانیان دەکرد بە تایبەتی دژایەتی ئەو سێ بزووتنەوەیە(جهاد، حماس، حزب الله) و ئێران وسودانیان دەکرد و(ئێستاش) هەتا لە نێوان (حزب الله) و (حرکە الامل[1]) کە ئەزموونێکی زۆر ووردو دەوڵەمەندویە مانایەبزووتنەوەی ئەمەل بزووتنەوەیەکی شیعی لبنانی عەرەبەبەرنامەکەی نیمچە عەلمانیە وئاراستەیەکی نەتەوایەتی هەبوو چونکە ئەو(بێداریە وڕابوونە)ئیسلامی بوو نەك (مەزهەبی)وەك هەندێك تەیاری جیهانی وای لەقالب دەدەن ئەوا حزب الله لەمەناوی ئەو حرکەیەشین بوو وبە ئاراستەیەکی ئیسلامی وهەرچەند حرکەی ئەمەل زۆر بەریەرەکانی کرد وتەیاری نەتەوایەتی عەرەب کە (وولاّتانیعربیش) پاڵپشتیان کرد بەلاّم هەر لەئاست هەڵچوونی حزب الله کزبۆوە کە گەیشتە ئەو ئەنجامەی ئێستا..بەو شێوەیە دیوارەکانی نەتەوایەتی ومەزهەبیو نەژادیو چیناتی..بەرگەی تەوژمی ئیسلامیاننەگرت کەوا بەگوڕهاتە مەیدان بەوسیاسەتەی کە مەبدەئی پیرۆز لە سەرووی بەرژەوەندی بێت کە ئەو مەبدەئە دوای باوی هەبوو لەپێشدا وئێستاش هەموو حزبەکانی عەرەبی بە سەرۆك ولێپسراوەکانیانەوە ولە سەرئەو جۆرە ڕێبازو سیاسەتە دەڕۆیشتن(سیاسەتی مکافیلی)پێ دەڵێن، کە سیاسەت وئەخلاق لێك جیا دەکاتەوە و مەبەستە بنچینەییەکە حوکمەکە بەرژەوەندی شەخصیە جا بە هەر ئامرازێك بێت، جا عرب فرۆشتنە، خاك فرۆشتنەشایین فرۆشتنە،..ئێستاش وا دەبینین هەموو وولاّتانی عەرەب سەر بەدیوەخانی ئەمریکان کە چی ئەو لەساڵی ١٩٧٦-١٩٧٧سێ ڤیتۆیی لە(امم المتحدە)بە کار هێنا هەر سێك دژی عەرەب بووەوە یەکەم وولاّتیش بوو١٥٠ملیون دولاری بۆ کردنەوەی سەفارەت لە قودس تەرخان کرد، بەوشێوەیە عەلمانیەتی عەرەبی خاوەنی مەبدەئی نەگۆر نەما،ئێران گەورەترین وەترسیترین پشتیوان بوو لەسەر ئیسرائیل کەچی تەیاری عەرەبی جەنگێکی گەورەیان لەگەڵ کرد(٨)ساڵی خایەندوزۆر جار ئیسرائیل لە کاتی شکانی عێراق هەرەشەی خۆ تێوەردانی دەکرد لەدژی ئێران بێجگە لە لیبیا وسودان وسوریا گوایە پارێزگاری لە دیوی ڕۆژهەلاّتی عەرەب دەکەن ئەگەر ئەو شەڕەعەرەب نەیان کردبایە دەبوایە ئیسرائیل بیکا...جا سەرنج بدە ستراتیجیەتی عەرەب تا چ ڕادەیەك ماڵوێران بووەسەری لەکوێ کلکی لە کوێ. بەوشێوەیە بە هەست نەك تەنها بە عەقڵ بۆی دەرکەوت ئیسلام تاکە ڕزگارکاریەتی ئەوەی تر تەنها هەڵخەڵەتاندنە،ئەو ڕاستیە زیاتر لە وولاّتانی ڕۆشنبیر و ئازاد دا دەدرەوشایەوە، دیارە جەزائیریش هەردوو مەرجی لێسازبوو کە زەمینەیەکی زۆر لەبار بۆ بزووتنەوەی ئیسلامی ڕەخساو کەوا بە خێرایی گەشە بکات..

---

[1] حرکةالامل: سەرۆکەکەی لەپێشدا (موسی صدر)بوو کە لەسەفەری نێوان لیبیا بۆ ئیتالیا بزر بوولە ساڵی ٩٧٧ ائێستاش (نبیە بری)سەرۆکیەتی.

دروست بوونی بەرەی (ئینقاذ) ی ئیسلامی لە جەزائیر

کورتە مێژوویەک:

هەر لەسەرەتای شۆرشی جەزائیر شێخ ئیبراهیم لە گەڵ عبد الحمید بن بادیس (جمعیة العلماء المسلمین) یان بە رێوە دەبرد،تێکەڵ بەشۆرشی جەزائیر بوون لەژێر دورشمێکی یەکگرتووکە بەیانی نۆڤمبری١٩٥٤ بەناوبانگە.دروشمەکەی:(دروست کردنی دەوڵەتی جەزائیری سەربەخۆ و دیموکراسیو سوشیالستیدا لەچوار چێوەی پرانسیپەکانی ئیسلام) لەگەڵ (جبهة التحریر الوطني)خەباتیان دەکرد لەدژی داگیرکارانی فرنسا.لەدوای سەرکەوتن وئەو هەمووچاکەیەی شێخ بشیر کە بەژداریەکی بنچینەی لە شۆرش کرد هەتا سەفەری کوردستانیشی کردووە بۆ یارمەتی کۆکردنەوەو هاریکاری کەچی لەدوای ئەوەی (احمد بن بلا)بووە سەرۆك کۆماری دەوڵەتی جەزائیری دروست بوو ئەو جمعیەی هەڵوەشاندەوە لە ١٩٦٢وە شێخ بشیری دوورخستەوە تا وەفاتی کرد لەدوای ئەوان ئەو کاروانە لەلایەن(احمد سحنون)و(عمر العرباوی) و (عبدالطیف سلطان)وە مفکری گەورە(مالك بن نبی) بەرێوە دەچوو وبەردەوام بەرەنگاری چەپەکان دەبوونەوە کە زۆر باویان هەبوولەو سەردەمی، هەروەها کتابەکانی شهید سیدقطب -خوا لێی خۆشبێ-و حسن ترابی وشەهیدمحمد باقر صدر...زۆر بەکار بووە لەسەرووی ئەفریقیاهەریەکە لەقۆناغی خۆی. دوای ئەوی هەواری بومیدین دەسەلاٌتی لە (احمدبن بلا)ستاند زیاتر جەزائیری بەرەو سۆشیالستیەت ومارکسیەت برد،بۆیەش زۆر گوشاری خستە سەر رەوتە ئیسلامیەکان و جم وجۆڵی ئیسلامیش هەر لەبواری دیراساتی ئەدەب ورەوشنبیری وکۆمەڵەی خەیری دوور لەسیاسەت و، بە بەشداری مامۆستا ودکتۆرانی زانکۆ بەرێوە دەچوو، (شێخ هاشم یتجانی)وەك پێشەنگ دەرکەوت و(جمعیەی القیم) یان دروست کرد وەك درێژکراوە بۆ(جمعیەی العلماء...) دوای دیسان هەڵوەشێنرایەوە لەلایەن هەواری بومیدین بە هۆی دەنگ هەڵ برین لە دژی تاوانی گەورەی لە سێدارەدانی (شەهید سید قطب-خوا لێی خۆش بێ-) ئینجا لە دەورانی ساڵی ١٩٦٦ کۆمەڵەی (التبلیغ والدعوە) سەری هەڵداو لە گەڵ مامۆستا مالك بن نبی خەریکی کۆر و کۆبوونەوەی نا سیاسی بوون چەندین کەسیەتی وەك عبد العزیز بولیقە، محمد جاب الله، عبد الوهاب حمودە، عبد الناصر حمیش پەیدابوون، یەکەم مزگەوتی ناوەندیان بنیات نا لە جەزائیر،لە سەروبەرەدا لە زانکۆکان ئیسلامەتی شان بە شانی (شیوعیەتی توند)چەکەرەی کرد، یکەم کۆبوونەوەی ناسینی فکری ئیسلامی لە کانونی یەکەم ساڵی ١٩٦٨رێکخراو لەسەر هەمان شێوە (طراز) بەسترا.

مزگەوتی زانکۆ لە وەهران و حراش بن عکنون لەساڵی ١٩٧٠ دامەزێنرا، بۆ یەکەم جاریش لە زانکۆکان کە سفوری هەرەتی بوو (پۆشەك)ی لێ پەیدا بوو، بەو جۆرە رەگەزی ئافرەتیش هاتنە گۆرەپانی بانگی ئیسلامی هێواش و دوور لە سیاسەت، تا ساڵی ١٩٧١ ئەو چالاکیانە ناوچەکانی تری جەزائیریشی گرتەوە، لەساڵی ١٩٧٣دا کێشە بۆ ئەو کۆمەڵەیە دروست بوو کاتێ مزگەوتی ناوەندیان سووتاند و دەست درێژیش کرایە سەر م/ مالك بنی نبی و دوای هەر ئەو ساڵی ٣١-١٠-١٩٧٣ وەفاتی کرد، دوای ساڵی ١٩٧٤ کۆمەڵی (جماعة التبلیغ والدعوة) بە توومەتی پیلان دژی دەوڵەت

زۆربەیان دەستگیر کران، هەروەها برایانی (ئیخوان) بەسەرۆکایەتی (محفوظ نحناح) کاری هێواشی دوور لە سیاسەت و هەڕەشە لەسەر فەرمان ڕەوایەکان ئەنجام دەدا.

لە ساڵی ١٩٧٥ جم و جۆڵێك دژی (یاسای خێزانی) لەلایەن ئیسلامیەکان سەری هەڵدا، خەڵکی تۆزێك بە ئاگا هێناوە کە ئیسلام ئاینی دەوڵەتیشە نەك شەخسی، لە ساڵەکانی ١٩٧٨ بەتایبەتی دوای مردنی (بۆمیدیان) و هاتنی (شاذلی بن جدید) لە یەکەمی دیسەمبر ساڵی ١٩٧٨ دوای پەرپەوە ناو خویندکارانی ناوەندی و ئامادەیش، لێرەدا کرتن و ڕاونان دەستی پێکرد، د.عباس مدنی و محفوظ نحناح گیران، بەرە و ساڵانی ٧٩-١٩٨٢ بۆ هاری بێداری ئیسلامیە لەسەرووی ئەفریقیان واتە: ئەوەش زۆر بەگەرمی دووپاتی بۆچوونەکەی ئێمەیە کە دەڵێن شورشی ئێران یەك لە کارکەرە ڕاستەوخۆ ڕابوونی ئیسلامی‌یە هەر لە گۆڤاری (منقذ) ژمارە (١) ساڵی ١٩٩٣ی بەرەی (ئینقاذ) هاتووە (لە سەرەتای هەشتاکان بێداری ئیسلامی لە جەزائیر تەقیەوە و گۆڕەپانی سیاسی داگیر کرد و گەیشتە ئەو پایە، لە سالی ١٩٨٢ لە زانکۆکان داوا لە حکومەت بکەن تۆبەی سیاسی بکات، هەر لەو کاتە شیوعیەت بەرەو کز بوون بوو لە بەرانبەر بەرەنگاری زانایان (عبد اللطیف سلطاني، العرباوي، الیاجوري، سحنون،...) تەوژمێکی زیتریش لە لایەن شۆڕشی ئیسلامی ئیرانی پێ درا.هەموو ئەوانەی بوونە هۆی ئەو تەقینەوە بە هێزە).

دیارە سروشتی جەزائیر و شاخ و داخ و داستان و هەموو ئەوانەی سەرووش زەمینەیەکی ساز دا بۆ دروست بوونی مەفرەزەی سەرەتایی چەکداری، هەر لەو سالآنیش بناغەکانی دروست بوو، بە سەرۆکایەتی (مصطفی بو یعلی) لەگەڵ کەسانی وەك (بن عمار محمود، جعفر برکاني،عبدالقادر شبوطي،..) کە ئەوەیان لە دواییدا ناوبانگێکی زۆری دەرکرد و بە (اللواء) ناو دەبرا، لە سالی ١٩٨٧ ئاسایشی جەزائیر توانی بویعلی شەهید بکات، بەڵام بێداری ئیسلامی یەکجار زۆر پەرەی سەند هەتا ساڵی ١٩٨٩ خۆپیشاندان و مان گرتنەکانی قوتابیان و بێداری دیموکراسی لە جیهانیش زەنگی لێدا، ناچار (شاذلی بن جدید) لە ساڵی ١٩٨٩ لەسەر تەلەفزیۆن پێشنیاری چاکردنی دەستووری وولاتی کرد.نۆرەی بەرەی ئینقاذی ئیسلامی هات.

دروست بوونی (بەرەی ئینقاذ):

لە پاش خۆپیشاندانەکانی قوتابیان و خەڵکی جەزائیر بە گشتی کەش و هەوایەکی سیاسی ئازاد و لەبار هاتە پێش،(شاذلی بن جدید) وەك (گۆرباتچۆف)ئاسا دەستی بە چاکسازی وولاْت کرد، لە ١٩/دیسمبر/١٩٨٨ بە ئاشکرا لە تەلەفزیۆن لە پاش سەعات (٨)ی ئێوارە شاذلی بن جدید بە دەم و چاوێکی ماندووەوە دەستی بە قسە کرد بۆ خەڵکی جەزائیر و تیایدا هەموو ئەو کێشانەی خستە پاڵ (جبهة التحریر) وە لە شەوی ١٠/ئۆکتۆبەر/١٩٨٨ دانی نا بە هەموو ئەو هەڵانە ئیتر بەڵێنی چاکسازی و دیمکراتزەکردنی وولاتی دا. لە شباطی ١٩٨٩ بە ڕاپرسێك کە ٩٢٪ بەڵێ بوو بۆ گۆڕینی دەستوور و کۆتایی بە فەرمان ڕەوایی تاکە حزبی هێنا، ئازادی و دیموکراسی و فرە لایانی جار دا، هەموو ئەوانە لە رۆژی ١٩٨٩/٢/٢٣ بلاو کرایەوە لە لایەن شاذلی بن جدید، ئیدی ئاسۆیەکی ڕاستەقینە و

فراوان دروست بوو، له دوای مانگێك له مارس ١٩٨٩ بەرەی ئینقاذ له کۆنگرەیەکی ڕۆژنامەیی لەسەر تەلەفزیۆن بلاو کرایەوه به ئاماده بوونی علي بن حاج، هاشمي سحنون، بن غرور زبده، بشير فقيه (خوا لێی ڕازی بێ)، احمد مراني، عبد القادر صحراوي (خوا لێی ڕازی بێ) به سەرۆکایەتی عباس مدني و جێگریشی علي بن حاج و شورایەکیان پێك هێنا لە سەرجەم هێل و باڵە ئیسلامیەکان کەتیایدا سەرەڕای ئەوانەی سەروو (عبدالقادر حاشاني، رابح الكبير، قمر الدين خرباني،عبدالله انسي، سعيد مخلوفي، عبدالقادر شبوطي، شيخ محمد سعيد، شيخ عبدالقادر رجام،...) شورا بوون زۆر بە خێرایی پەرەی سەند وتەنیەوە گۆڕەپانەکانی سیاسی و فیکری و ڕۆشنبیری... کە ژمارەیان گەیشتە زیاتر له (٣) ملیۆن کە بە زەبەلاح ترین کۆمەڵە دەژمێرێت لەسەر ڕووی زەمین کە فەرمان ڕەوا نەبێت.

بەرەی ئینقاذ توانیبووی باوەشی فراوان بکات جێگەی هەموو باڵە ئیسلامیەکانی تیا ببێتەوە، بەرنامە وپلانێکی سیاسی زۆر وورد و زانستیانەشیان دارشت، نەرم و نیان بوو لەوەی نەرم تر دەتوایەوە و له ئیسلام دەردەچوو، زۆربەیان تەبا بوون لەگەڵ ئازادی و دیموکراسی و هەڵبژاردن جگە له علي بن حاج کە له نووسراوەکانی دەردەکەوێ کە بۆچونێکی رادیکالی قوراخ له دیموکراتی هەبوو، نارەزاییەکانیشیان له حکومەت بەشێوەی زۆر دیموکراسیانەوە دەربڕینی هاوچەرخ بوو.

بەشی سێیەم

بە کورتی هۆیەکانی سەرکەوتنی ئیسلامی لەسەرووە ئەفریقیا (چەند وانە بۆ کوردستانیش)

ئەوەی بۆ ئێمەی کورد گرنگە دوو هۆی زۆر پێویستن لێرە تۆمار بکرێ وەك وانە و پەند لێوەرگرتن بۆ پەرە پێدانی (دعوه) و پارێزگاری لێ کردنی کە لە جەزائیر بووە هۆی خێرایی گەشە کردن:

١) سەرکردایەتی زۆر لێزان و بەکار توانیان ئەو هەموو تەیار و کەسایەتیە بیر جیا جیایانە کۆ بکەنەوە، هەنگاوەکانیان دانایانە و چالاك و مودەبیر بوون، زۆربەیان ڕەوشنبیر و مامۆستای زانکۆ بوون، ئیشەکانیان بە جوانی دابەش کردبوو، مامۆستای مزگەوت کە ئەزموونی سیاسی نییە هەر ئیشی خۆی دەکرد لە بواری دەعوە و ووتار دیارە سۆز و هەڵچونی ووتارێکی مزگەوت زۆر جیایە لەگەڵ بەرنامە و ستراجیەتی نێو دەوڵەتی، دەبێ چاك ئەوە بزانین کە دوژمنان بە ستراجیانە دەیانەوێ لەگەڵ سەرکردایەتیەکی ئیسلامی نەشارەزا تەعامل بکات، لە کوردستان ئەوەیان سوودی بۆ ناحەزانی ئیسلام وەرگیراوە بەڵام لە جەزائیر ئەو مەجالە لەسەرەتادا وەرنەگیرا و مامۆستایانی سیاسی ئەرکی هەڵسورانی ئیش و کاری سیاسی وولات و ئیقلیم و دووەلی پێ سپێردرا بە چاکیش

دەیان زانی لە گەڵ دەرکەوتە نوێ یەکانی وەك مەسەلەی دیموکراتی وپەرلەمان وفرەلایەنی وسەربەستیوئازادی وچاپەمەنیو پێکەوەژیانی سیاسی ودەزگاسیاسیەکان وەك دەوڵەت وحزبی وهەڵس وکەوت بکەن، هیچ دەرفەتێك بە خەسارەت چووەدەرگای گفتوگۆی هێواشیان لە گەڵ رەوشەنبیرو حزب ولایەنە چەپ وعەلمانیەکان ونووسەروئەکادیمیەکانکردەوە (کلم الناس علی قدر عقولهم) یان بە جوانی بیادەکردو توانیان هەموو کۆڕو ئەنجومەن وکۆمەڵ وتوێژەکانی کۆمەڵایەتی جەزائیر کۆنترۆڵی فکری بکەن ئیتر جا کۆنترۆڵی واقیعیشیان کرد، بە هۆی منازەرە ومواداخلەوە توانیان بە ساناى بێ برواوبە بروا بۆ خەڵکی سادە بێنێ بدەنەوە ...ئەو هەنگاوە لە جەزائیر و سودان ومصر وسەرووی ئەفریقیا زۆر سەرکەوتنی بە دەست هێنا، ئەو قۆناغەی نەرمی بە دەسکەوتێکی زۆرەوە بەرێ کرا، دوای (ئینقلاب) و توندو تیژی وەك حکمەتی (سیرە) ئەو نەرمیەش بووە توندیێ وئەو سەرکردانە لە زیندان بوون،لە مەترسی دابوون، داوایان لێکرا کە فتوا بدەن مجاهدەکان بێنەوە خۆیان بە دەستەوە بدەن،دیارە ئەوانیش نەترسان، فتواشیان دا کە ئەوە شۆرشێکی چەکدارە دژی ئەوئینقلابە دروست بووە ئەو جیهادەش دژی کوفرە بە ناوی ئەوانیش بڵاوکرایەوە(جا هەریەکە سەرنج بداتە سەرۆك ورابەری خۆی ئاخۆ وەك ئەوانن).

٢-یەك بەرنامەی کاری چەسپاو هەبوو چ لە مزگەوت ولادێیەکان و چ لەشارە گەورەکان....ئەوەبوو بەهەرچۆنێك بێت ئەو (دەعوەیە)ئیش بکات وبپارێزرێ وبشزانرێ لە گەڵ چ بە شێك لە میللەت، ئەوەش بە هۆی دانانی سەرپەرشتیار لە هەرشوێنێك دروست کردنی پەیوەندیەکی چاك وئاسایی لە گەڵ دەسەڵاتدارانی ناوچەکە لە بەرپرسانی حکومی وکۆمەڵایەتی و ئایینی،رووبەرووی خەڵکێکی نا شایستەو بێئاست نەبنەوەو دەعوەکە ماندوو نەکرێ پێیان وبیتە هۆی دروست بوونی کۆسپ و بەرگری لە رەوتی دەعوەکەبەڵکو ریزی کێخواو شێخ و مەلاو ریش سپی و لێپسراوانیان دەگرت وبێ ئەوەی ناویان بێنن یان لەگەڵ عادەتوو خورەوشتی خەڵکەکە بووەستن یان لەگەڵ ئەو زیادو کەمیەی کە لە ئیسلامیاندا هێنابوو..هەموو ئەوانە هەڵگیرابوون بۆگۆڕانکاریەکی بنچینەی کە گۆڕینی حوکم دێنێتە دی.

ئەوەی لایان گرنگ بوو ژێر خانێکی (بناء تحتی) سیاسیان دارشت بۆ دروست کردنی نەوەیەکی نوێ بە ئیلتزام لە گەنج ورەوشەنبیران دروست بکەن بە رێبازی قورئان و سوننەت، بۆیە زۆر بە خێرای بێ کۆسپ دەعوەکەیان سەرتاسەری جەزائیری داگرت وئەو بەرهەمە گەورەی هێنایە دی. زۆر لایەنی تر هەیە وەك برەو دان بە رێکخستن وراگەیاندن ودەوراتی سیاسی وفکریو...زۆر مەسەلەی تر بەڵام ئەم دووخاڵە سەرچاوەی هەموانن.

•بەشداری لە هەڵبژاردن :

بەرەی (ئینقاذ) لە کۆمەڵێك تەوژم پێك هاتبوو،بۆچوونی جیاجیای تێدابوو،هەر هەمووی لە گەڵ هەڵبژاردن نەبوو(دیارە بە بەڵگەوە) بەڵام کەمایەتی بوون ، ئێستا (جماعة الاسلامية المسلحة) ئەو

درێژکراوەیە، وا بەکورتی بەڵگەی هەردوو لا کورت دەکەینەوە، کە لە کوردستانی خۆشمان کەم وکورتێك لەو دەمەتەقێیە هەیە ئاخۆ بەشداری لە هەڵبژدن و دیموکراتی پشتوانی شەرعی هەیە؟؟

رای بەشدار نەکردن: بە کورتی لەو چەند خاڵیە کە لە نووسینەکانی کۆمەڵێك نووسەری وەك (علی بلحاج) و (عمرعبد الحكيم) راگەیاندنەکانی(**الجماعة الاسلامية**) وەرگیراوە:

١-دیموکراتی واتە(فەرمان رەوەی گەل) واتە سەرچاوەی حوکم بۆ میللەتە، ئەمەش پێچەوانەی ئایەتەکانی قورئانە کە حوکم تەنها بۆ خوای پەروەردیگارە.

٢-لە دیموکراتیەت تا ئەو رادە ئازادی هەیە لە ئایین هەڵگەڕێتەوە و هەر ئایینێك و بیروباوەڕێکی سیاسی وەرگری، کە ئەوەش پێچەوانەی ئایەتەکانی قورئانی پیرۆزە.

٣-لە پەرلەمانا کە شوێنی یاسا دانانە دەنگی زۆرایەتی دەخوات ئەگەر ئەو یاسایە دژی دەق وئایەتەکانی قورئانیش بێت. زۆر بەڵگەی تر وەك لق لێبوونەوەی هەیە بەلام ئەوە گوشراوەکەیەتی،ئەو موسولمانانە پێیان وایە ئەو بەشداری کردنەی هەڵبژاردن ودیموکراتیەت و....یاریەکی رۆژئاوایەو بۆ هەڵخەڵەتاندنی موسولمانانە و بیدعەیە ن دەڵێن سوننەتی پێغەمبەر ﷺ ئەوەیە کەئیسلام بە بێ جهاد ناگات بە حوکم.

بەڵگەکانی لای بەشداری کردنیش زۆرە بەکورتی ئەوەیە:-

١-خۆشەویست (ﷺ) زۆر هەنگاوی ناوە لە سەرەتاکانی (دعوە) پێچەوانەی دەقیش بووە،وەك (رێکەوت نامەی حودەیبیە)، بەلام حیکمەتی تیابووەو خزمەتی دەعوەی کردووە، کردوویەتی.

٢-لە دیموکراتیەتدا وەك ئامرازێکە بۆ بلاوکردنەوەی ئیسلام کە تەنیا لە ئاشتیدا ئەو بوارە هەیە.

٣-هەوڵ دەدرێت زۆربەی خەڵك تێبگەیەنرێت کە خەڵکی قورئان هەڵبژێرن نەك ئەو رێبازە دەستکردەکانی تر ، لە مێژووشدا نمونەی فتحی ئاشتیانە هەیە ئیسلامبوونی ئاشتیانەی خەڵکی ئاسیاو خواروی ئاسیاو وەك مالیزیاو ئەندەنوسیاو هەندی شوێنی ئەوروپیو ئەفریقیو شوێنی تر...

٤-لە پەرلەمانا ئەگەر کەمایەتیش بووی مادام بەرگریت لە ئیسلام کرد دژی هەریاسایەك بوویت کە لەگەڵ شەریعەتی ئیسلام ناگونجێ ئەوا تکلیفی شەرعیت لەسەر نامێنێ ، ئنجا ئەو پرۆسەیەبە چاو دێنێ خەڵکی سادە رێگەی دوور زۆر کورت دەکاتەوە، و ناحەق بە ئاسانی لێك جیا دەبێتەوە.

٥-لەو ماوەیکەبەشداری لە ژیانی سیاسی هێمن ئەوا...وەك دەرفەتێکی چاك دەقۆزێتەوە خۆ ئامادە دەکەی بۆ سوننەتی پێغەمبەر (ﷺ) کە چۆن سەرکەوتووبووە.

هەڵسەنگاندنێکی خێرا:

دیارە زۆر کێشەی تر ئاوا پێچەوانە هەیە وهەردوولا ئایەت و فەرموودەشیان هەیە بۆ پاڵپشت کردنی بۆچوونەکەی خۆیان، راستیەکەش ئەوەیە ئەو جۆرە پێچەوانانە هەڵ ومەرج وقۆناغی جیا بووە، زەمان و زەمینی جیا بووە، بەلام ئێستا بۆیان لێك ناکرێتەوەو وەك کێشە دەمینێتەوە ئەگینا لە بنچینەدا هیچ کێشەیەك نیە لە ناو قورئان وسونەتدا ﴿..ولو كان من عند غير الله لوجدوا فيه اختلافا

کێڕا . هیچ دەقی پێچەوانەی یەکتر نیە... جا بۆ ئەو مەسەلەیە ش هەروایە هەتا ئێستا پێنج نمونەی **دەوڵەتی** ئیسلامیمان لە بەر دەست دایە کە ئیسلام (بە نسبەتێکی دیاری کراو فەرمان رەوایە) وەك (**ئێران**،سودان. ئەفغانستان،چیچان\، بۆسنە..) هیچیان بە ڕێگەی هەڵبژاردنی دیموکراتیانە نەهاتوونە سەر حوکم . واتە هێشتا نمونەیەکی واقعی نیە بۆ ڕێگای ئاشتی، نمونەیەکی لاوازی پاکستانی هەیە کە (رابگهای ئیسلامیە)بە سەرۆکایەتی (نواز شریف) کە ئێستا لە سەر حوکمن بەڵام **ئەوان** (ولاء براء)ی دوومڵیان بە تەرازووی شەرع نیە وەکو ئێران وسودان وووڵاتانی تر ،لە نامۆژگاریەکی بەرەی (**نینقاذیش**)بۆ حزبی رفاه کە لە (منقد) ژ:٤ی ساڵی ١٩٩٤ هاتووە:(ئەو لادەرو بێبەڵێنانە باوەڕیان بە دیموکراتی ومافی مرۆڤ نیە بەو ناوە دەگرن وەدەکوژن و وەسیەتمان ئەوەیە پەند لەبەرەی "**ئینقاذ**" وەرگرن ئەم ئایەتە هەردەم سەردێر بێت ﴿**وأعدوا لهم ما استطعتم من قوة ومن رباط الخيل ترهبون به عدو الله وعدوكم**..﴾) سەرارای ئەوەش ئازادی ودیموکراتی زۆر سوودی لێوەردەگیرێ، ئەوەی لێی بە هەڵە داچووینە زۆر لە موسلمانانی دڵسۆز ئەوەیە کە دیموکراتی ئەو مانایە رەسەنەی خۆی نەماوە وەك پێناسەی خۆی، بەڵکو پتر لە مەبەستی سەربەستی فکرو دروست بوونی فرەلایەنی حزبی یە هەروەها لایەنی چاك وخراپیش لە دیموکراتی هەیە، ئەوەش لە (بابی‌منفعه ومفسده)لێکی بدەیتەوە کە بەشێکە لە (**فقه الموازنة**) تکایە سەرنج بدە نموونەکەی ابن تیمییە لە دۆخی سێیەم لە (**فصل تعارض الحسنات والسيئات**) بەڕاستی ئاسمان وڕیسمانی فەرقە لە گەڵ دیکتاتۆریەت کە بەدیلەکەیەتی لە چوار چێوەی عەلمانیەت، بۆیە ناکرێت هەڵس وکەوت لە گەڵ دیموکراتی بە ئاسایی بکەیت، دەبێت ئیسلامیەکان زۆر ووشیاربن لەو مەسەلانە ١٠٠حسابی پان وبەرینی و قوڵایی و ئەگەرەکانی ئەنجامی بکەینەوە، رەت کردنەوەشی پازدانە لە دەرفەتی زێڕین.(پەیمانی حودەیبیە)کۆگایەکی گەورەی زانیاری لێهەڵێنجانە بۆ کاروانی سیاسی زۆر پەندو ڕێسایی فقهی سیاسیمان دەکاتە پاڵپشت. ئەگەر چی زۆر لە موسلمانان ئەو پەیمانەیان بە دڵ نەبوو وەك عومەری کوری خەتتاب ﷺ بەڵام حکمەتی زۆری تیابوو لە دوای دەرکەوت قازەنجەکانی بۆ ئیسلام لە زیانەکانی زۆر زیاتربوو، هەر بە ژمارەش پێش پەیمانەکە ١٤٠٠موسلمان هەبوون بەڵام دوای ١٦مانگ ژمارەیان بوو بە ١٠٠٠٠موسلمان، کەواتە ئەو هەنگاوە لە خزمەتی دەعوە بووە هەروەك خۆشەویست لە قۆناغی سەرەتایی بە هەرئامرازێك بووبێت کە جاری وابووە (مبادی)بۆ وەختی تجمید کراوە کە چی لە دوایدابە قازانجی ئیسلام تەواو بووە.بە زۆری لەو هەنگاوانە ویستراوە و ئێستاش هەر ئەمە مەبەستە کە ئیسلامی ڕاستەقینە بە خەڵك ڕاستەوخۆ نیشان بدرێت نەك بە چەواشەی لە لایەن دوژمنانەوە، ئینجا دیموکراتی خودی خۆی ڕێبازێکی کۆمەلایەتی نیە وەك سوشیال دیموکرات ولیبرال دیموکرات وشوعیەت و سوشیالستی زانستیو...هتد.بەڵکو پەیمانێکی کۆمەڵایەتییە، ڕێبازی کۆمەڵایەتی وپەیمانی کۆمەڵایەتی زۆر لێك جیاوازن، ڕێبازی کۆمەڵایەتی تەشریعات وحلال وحەرامی خۆی هەیە، لە یاساکانی و ئامانجی جیایە لە گەڵ حەلال وحەرامی شەریعەتی ئیسلامی، کە هەرگیز ئاشێت و نەشبووە ئیسلامیەکان بەڕێگاو ئامرازی سوشیال دیموکراتیانە یان شیوعیەتەوەبڵێن دەگەینە حوکم یان خزمەتی دەعوەی پێدەکەین چونکە ئامانجن...بەڵام بە دیموکراتیان مەحال نیە، چونکە

دیموکراتی ئامرازە نەك ئامانج، ئامرازە بۆ هەر لایەك کە بتوانی زۆرایەتی مسۆگەر بکات ، دیارە زۆر دۆخی پێغەمبەرەکان (علیهم الصلاە والسلام) هاتوتە پێش هەر بەنمونە بەشدار بوونی حەزرەتی موسا ﷺ بە ململانێ کردن لە گەڵ سیحر بازەکان لە ئەنجام بە سەر کۆمەڵی بێبڕوا وسحربازەکان سەرکەوتو خزمەتی دعوەکەی پێکردکە چی نەئیسلام ونە ئاینەکانی پێشتریش سحریان بە شتێکی شەرعی نەزانیوە.. دیموکراتی پەرلەمان خودی خۆیان تەنیا گۆتەیەکی مەعنەوین وبێلایەن ئەگینا قەوارەی سەربەخۆیان نیە کێ بەکاریان بهێنێ نی ئەوە..وەك هەموو بەشەکانی تر کە (دووڕوویان هەیە)وەك ئامرازەکانی زانست، ئامرازەکانی ڕاگەیاندن... بۆ نمونە ئامرازی تەلەفزیون: ئەگەر لە دەست بەد ڕەوشتان بوو ئەوا بۆ شتی تێکدەرانە بە کاری دەهێنن. ئا لەو کاتە ئایا ئامرازی تەلەفزیون خودی خۆی خراپەو بدعەیە ودژی ئیسلامە یان بە کارهینانەکانی؟؟ ئەو مەسەلانە زۆر روونن، مەسەلەی دیموکراتی وپەرلەمانیش هەروایە ئەگەر توانیت ئەو کورسیانەی پەرلەمان بە زۆرایەتیبە دەست بینیت ئەوا یاساکانی ئیسلامیان دادەرێژی وەئەگەر کورسیەکانت بە دەست هیناو نەیانهێشت وەك جزائیر ئەوا بابەتێکی ترەیە دەرلە دیموکراتیەت و ودەبێتە دیکتاتۆریەت. ئەو تێبینیانەی بەشێك لە ئیسلامیەکان لە سەر دیموکراتیەت کاتێ ڕاستە ئەگەر دیموکراتی وەك ئامراز وەرنەگیرێو بیکەیە ئامانج، واتە کە بە حوکم گەیشتی دیموکراتی پیادەبکەیت، ئەوەیان مەسەلەیەکی ترە جیایە لە گەڵ ڕەوتی ئیسلامیەکان هەرچەندە هەندێ بزووتنەوەی ئیسلامی لە بابی ئامانج دا (لە پەیرەو پرۆگرامیناوخۆدا) دیموکراتیان کردۆتە ئامانج وەك لە پاکستان لە کۆنەوە لیاقت خان بۆ چوونی (دیمکراتی ئیسلامی) هەبوو، وە (اسحق الفرحان) باس لە شورای ئیسلامی دیمکراتی هاوچەرخ دەکات، لێرەش (یەککرتووی ئیسلامی کوردستان)ی خۆشمان جا ئەوەیان بە جێ دێلین با خۆیان وەڵام بدەنەوەنەوەك حکمەتێکی تایبەتی تیابێت.ئەگینا ئیسلام بەرنامەیەکی هەمەلایەنە و تەواوە پێویستی بە پینەی دیموکراتیەت نیە ﴿الیوم أكملت لكم دينك واتممت عليكم نعمتي ورضيت لكم الاسلام دينا﴾ دیموکراتیش بە تەرازووی شەرعەوە لە خانەی نا شەرعی دادەنرێت، زۆر ئافاتی کۆمەلایەتیشی پێوەیە لە سەربەستیە بێسنوورەی، ئەگەرچی ناشبێت ئەو بەدڕەوشتیە و بەرەلاییەی جنسی..بە تەنها بدرێتەپاڵ دیموکراتیەت، چونکە ئەوەتا لە ڕژێمی شای ئێران دیکتاتوری شاهنشاهی بوو کە چی بەدڕەوشتی وفەسادی کۆمەڵی بێوێنە بوو.. لەلایەکی تریش لە ١٠٠حسابی ئیسلامیەکان بۆ دیموکراتی وپەرلەمان دەبێ ئەوەبزانین کە ناحەزانی ئیسلام کە خۆیان ئەوەندە دیموکراتی پەروەرنینە و لێیلەهەنجەتن بەتایبەتی کە دەبینن لە هەناوی دیموکراتیش ئیسلامی لێ پەیدا دەبێت، بۆیە حکومەتەکانی جەزائیر و تونس ومیصر و....دانشتن لە گەڵ ئیسلامیەکان ڕەت دەکەنەوە، لە ئاخاوتنێکی حسنی مبارك لە ١٩٩٧/١١/٢٢دەڵێ (لە دانیشتن زۆرمان زەرەر کردوو چیتر دانیشتن نیە).. ئەوە ڕای گشتی عەلمانیە بۆ سەرمایەداری جیهانیشە.زۆر حەزدەکەن کە ئیسلامیەکان دژی دیموکراتی ودانیشتن بووەستن،زۆر خزمەتی بەرنامەو پلانەکانی ئەوان دەکات قسەکەی حوسنی مبارك ڕاستە ئیسلامیەکان زۆر سوودیان لە ئازادی دیموکراتی وەرگرتووە باشترین بەڵگە لە هەر شوێنێك دیموکراتی لێبێت بزووتنەوەی ئیسلامی بە خێرای گەشەی کردووە بەراوورد بکە لە نێوان

جزائیر و وڵاتانی دەوروبەری وەك مغریب ولیبیاو تونس.یان لە نێوان تورکیا وسوریا، هۆیەکەش زۆر **سادە** ساکارە کە ئیسلام لە هەموو **رێبازەکانی** تر لە ڕووی فکریەوە دەوڵەمەندترە، جا کە دیموکراتی هەبوو **بەو** دەوڵەمەندیە بە خێرایی دیار دەکەوێت ودەبێتە واقع و بە پێچەوانەش کە دیموکراتی نەبوو **دیکتاتۆری** بوو ئەوا ئەو واقیعە دروست نابێت. هەتا جیهادیش دژی دیکتاتۆریەت پێویستی بە ڕەگ وریشەداکوتان و خۆناساندن دەبێت بە خەڵك بە لایەنی کەمەوە لە سەرەتادا پێویستی بە سەربەستی بلاوکردنەوەی ئیسلام و هەشیارکردنەوەی موسلمانان دەبێت، جا نابێت ئیسلامیەکان هیچ دوودلیەکیان هەبێت لە باشتریەتی دیموکراتیەت لە دیکتاتۆریەت، لە ئیسلامدا وەك هەموو لایەك دەزانینکاتێك شتێك حەرام دەکرێت کە بەدیلەکەی ئامادەبێت، وەك حەزرەتی‌عومەر ﷺ دەست بڕینی لە سەر دزی ڕاگرت چونکە بەدیلەکەی تەواو نەبوو ، جا کەواتە ئیسلام وەك بەرنامە فەرمان ڕەوانەبوو ، کە دیموکراتی حەرام دەکەی واتە دیکتاتۆریەتت ویست بۆیە لە دیکتاتۆریەت دا ئەگەر داوای دیموکراتیەت کرد وەك قۆناغێك هەڵەت نەکردووە..

بەوشێوەیە بەرەی ئینقاژ چووە گۆڕەپانی هەڵبژاردن بە خۆی وهەموو تەیارە ئیسلامیەکان هەتا ئەوانەی دەرەوەش وەك (**حزبی نهضة الاسلامیة**)بە سەرۆکایەتی عبد الله جاب الله داوای لە هەموو لایەنگرانی خۆی کردکە دەنگ بدەنە بەرەی **ئینقاذ**، تەنیا (حماس)نەبێت بە سەرۆکایەتی (**محفوظ نحناح**) بێ دەنگ بوو کە ئەویش دەنگێکی زۆر لاوازی هێنا نەگەیشتە لە ٢٪.

بەشی چوارەم

هەڵبژاردنی جەزائیر و ئەنجامەکانی

٢٣/فبرایر /١٩٨٩بووە وەچەرخانێکی مێژووی ڕەوتی جەزائیر، دەستووری وڵات چاك کرا بە ئیستفتاء کە لە٩٢٪دەنگی پێدرا، کۆتایی بە حوکمی تاکە حزبی(**جبهة التحریر**) هێنا کە لەساڵی ١٩٦٢وە فەرمان ڕەوا بوو، لە سەرەتادا پرۆسەی دیمکراتی بە هەڵبژاردنی شارەوانی دەستی پێ کرد لە جون/١٩٨٩لە سەرجەمی ١٣٠٠ شارەوانی لە ٨٥٠ شارەوانی بەرەی (**ئینقاذ**) لێی سەرکەوتووبوو، واتە ٧٠٪ی دەنگەکانی بە دەست هێنا. زۆر گۆڕانکاری بنەڕەتی لە هێمنی و دادپەروەری و بوژاندنەوەی هەژاران و نەمانی بەرتیل وبە کاربوونی بێکاری، ..بەرپاکرد بۆ کاربەدەستەبەرزەکانی جەزائیر دەرکەوت کە ئەو سەلتەنەتەی دنیایان وا خەریکە بە شۆڕشێکی میللی ئاشتیان وەردەگیرێو سەرۆمری(**جبهة التحریر**) هیچ ڕەسیدێکی نەماوە هەروەك (بەرەی‌ساندینستا)ی نیکاراگواو سەرۆکەکەی (دانیال ئۆرتیگا)کە (سۆمۆزا) یان ڕوخاند کە چی لە هەڵبژاردن دەرنەچوو، بۆیە دەستیان بە پرۆسەی (بەگ دیموکراتی) کردوو، (پرۆفیسۆرعەبباس مەدەنی) زیندانی کراو (علی بلحاج)و زۆری تر لە

گەورە رۆشنبیران ووەك بەرگریەك لە هەڵبژاردن وپەرلەمان كە لە ٢٦ دیسەمبەر/١٩٩١ ئەنجام دەدرێت.بەپێی ئەخشەو زانیاریەكان بەرپرسانی حكومەتی جەزائیر وایانزانی لە پاش ئەو ئیجرائاتانە بەرەی (ئینقاذ) تەنها لە ٣٠٪ی دەنگی پێدەبێت بویە (شاذلی بن جدید) چەند جارێك مەیدانی لێخواستن كە با بەژداری ئە هەڵبژاردنە بكەن ئەگەر لە خویان رادەبینن. چونكە هەندێ ناڕازی هەبوون كە بەشداری نەكرێ مادام سەركردەكان لە زیندان بن.بەلام كە هەڵبژاردن كرا گەورەترین راپەرینی دەنگ كە لە مێژووی هەڵبژاردن وینەی نەبوو بە هەڵبژاردنی سحری ناوبانگی دەركرد بە شێوەیەی خوارەوە:-

١-بەرەی (ئینقاذ): دەنگەكانی هەڵبژاردنی شارەوانی زیاتری كرد لە ٧٠٪ بوو بە ٨٦٪ی دەنگ . ٥،٣ملیون دەنگی لە دەورەی یەكەم هێنا كە دەكاتە ١٨٨كورسی. بۆ تێبینی لە هەڵبژاردنەكە زۆربەی سەركردایەتی بەرەی (ئینقاذ) لە زیندان بوون و لە لایەن (عبد القادر حشانی)سەرپەرشتی دەكرا تەنانەت چەقۆیەكیشیان لانەبوو!!

٢-بەرەی رزگاری نیشتمانی (جبهة التحریر الوطنی) حزبی فەرمان رەوا بوو، سكرتێرەكەی (عبدالحمیدمهری) بو.تەنها ٢٥ كورسی بە دەست هێنا.

٣-بەرەی هێزە سۆسیالستەكان (جبهة قوی الاشتراكیة) بە سەركردایەتی (حسین ئایەت ئەحمەد)تەنیا (١٥) كورسی بە دەست هێنا.ئەو حزب ولایەنانەی تر دەنگێكی وایان نەهێنا كە شایەنی تۆمار كردن بێت. (قایل نەبوون بە ئەنجامەكانی)

•هەڵ وەشاندنەوەی هەڵبژاردنەكە :

حكومەتی جەزائیر لەقەبلاندنی واقیعی كۆمەلایەتی جەزائیر زۆر بە هەلەداچووبوو وەك لە پێش تر ووتمان وای زانی تەنیا لە ٣٠٪ دەنگ بۆ بەرەی ئینقاذ دێت، بۆیە هیچ تەقەلایەكی وایان نەكرد بۆ تەزویرو فروفێل وەكو حكومەتانی تری تونس،میسر،عێراق .....بۆیە یەك سەر ئە و ژمارە مێژوویی و تۆقێنەرانەی لێپەیدابوو لە ٨٦٪، ٥،٣ ملیۆن و١٨٨ كورسی .....ئەوەش رێسایەكی سیاسی هەیە دەلێ (رەنووسی شەرم ناكات)واتە هیچ دبلۆماسیەتی نیە .بەرێزەوە یا بەلەف ودەورانەوەمەبەستەكەی بلێو(تۆ گولێكت هەیە لە باخان ....هتد)یەكسەر ژمارەكەیە ،بۆیە حكومەتی جەزائیر هیچ رێگەو تاكتیكێكی نەما جگە لەوەی راستەوخۆ و بەراشكاوی لەپرۆسەی دیموكراتی پەشیمان ببێتەوە ، ئەنجامەكانی هەڵبژاردن هەڵوەشێنێتەوە.

• كاردانەوەی دوەلی بۆ هەڵبژاردن :

ئەفریقیا لەهەموو شوێنەكانی تر دەستی ئەمریكاو ئەوروپای تیایە ، لەهەموو كێشەكان راستەوخۆ یا ناراستەوخۆ هەم لێی (گرفن)هەم هەلگیرسێنەریشن، لە كۆنەوە تا ئێستا لە ئەنگولا، رۆدیسیا (خوارووی ئەفریقیای ئێستا)، هەرێمی شابای (زائیر)، كێشەی نێوان صومال و "ئەسیوبیا"لە سەر (ئۆگادین)، چاد.....ئێستاش لە سودان ، جەزائیر....هتد. بە تایبەتی فەرەنسا،هەر بۆیەش پێش

هەموو وولآتانی رۆژئاوا فەرمنسانیکەرانیخۆی دەربڕیو دەستی بە جم وجۆڵی سیاسی ودبلۆماسی کرد ئینجا وولآتانی تری بە دوا داهاتوو ئەمریکاو بەریتانیاش وایاز لە قەڵەم دا چارەنووسی دیموکراتی لە مەترسیی دایە، دەیان ووت جیهان بەرەو کوێ؟؟ بە کورتی دنیا خۆران هەر هەمووی قولاخ بوون و لە ژێرەوە جەنەرالەکان دەستیان بە نەخشە دانان کرد، هەرچی وولآتانی عەرەبیشە لەنێوان بێدەنگی ونیگەرانی دابوون بێجگە لەهێزە شۆرشگێرە راستەقینەکان ،هێزە ئیسلامیەکانی دنیاش جەژنەیان بوو ،ئێران وەك دەولەت زۆر ئومێدوئامانجی لەسەر بنیات کردو دەستخۆشیان لە بەرەی ئینقادد کردو،دەرکەوت بۆ هەموولایەك کە سەردەم سەردەمی ئیسلامە بەهەر رێگایەك بێت چبەجیهاد چ بەهێمنیو چب.ەجوولانەوەی میللی .

• کاردانەوەی ناوەخۆیی :

لەناوەخۆشدا لەکاتێکا خەلکی جەزائیر لەوپەری کەیف خۆشی دابوون وئیسلامیەکان بەدلنیایی چاوەرێی وەرگرتنی حوکم بوون ..لەوکاتەدا چەپ وعەلمانیەکان هاوکات لەگەلّ کاردانەوەیدووەلی دەستیان پێکرد، أحمد بن بلا و(**حزب الطليعة الاشتراكية الشيوعية**) و (**جبهة القوى الاشتراكية**)، (سەندیکای کرێکاران) و(**جبهة التحرير**)..داوای هەلوەشاندنەوەی ئەنجامەکانی هەلبژاردنیان کرد، لە ١٩٩٢/١/٢رێپێوانێکیان کرد، وە بانگەوازێك لە (حسين آيت احمد)بەو شێوەیە دەرچوو :(ئەی خوشك وبرایانی جەزائیر لە هەر شوێنێك هەن ...وولآت بە ناسك ترین قۆناغ تێدەپەرێت، دیموکراسیەت، کۆماری،سەربەستیەکان...هەمووی لە مەترسی دان، چارەنووسی وولآتبەرەو هەلدێرە).

بەو شێوەیە هەلّ وەمەرجێکی دووەلی ئیقلیمی و ناوەکی رەخسێنراله لایەن دنیا خۆران کە لە و دیموکراتیەی شانازی شارستانیەتی پێدەکراو یەك لە درووشمە بنچینەیەکانیڕژێمی نوێبوو لێی پاشگەز ببنەوە، بۆیان دەرکەوت دیموکراسیەت، ئەو گۆرەیە کە بەدەستی خۆیان لێی دەدەن. بەو شێوەیە نەخشەی وەرگێرانێکی سەربازی جێبەجێکرا و هەلبژاردنەکە لە١٩٩٢/١/١١ هەلوەشێنرایەوە و **شاذلی بن جدید** لە سەرۆکایەتی خراو، ئەنجومەنێکی بالآی عەسکەریان دروست کردو (**محمد بوضياف**)کە لە ئەمریکا دەژیا هێنایانەوە و کردیان بە سەرۆکی ئەو ئەنجومەنەو هەلبژاردنە دیموکراسیەکە هەلوەشێنرایەوەو سندوقی دەنگ دان وەلانراو پۆستالّەکانی عەسکەرتاری هاتە پێشەوە...

• کورتەیەک لە بارەی موئەسەسەی عسکری جزائیری:

لە پاش سەربەخۆ بوونی جەزائر لە ١٩٦٢سووپای جەزائیر خۆی بە بالّی عسکری (**جبهة التحرير**) دەزانی وو لە لایەن دەستوری وولآتیش ئەو ئەرکەیان پێسپێرا، بۆیە هەر لەو کاتی زۆر کارگەریان لە سەر رەوتی سیاسی جەزائیر هەبوو، هەرچەندە سەرۆکەکانیش مەدەنی بوون بەلآم هەر بە پشتوانی ئەو سوپایە هاتوونەتە سەر حوکمویان لادراون، لادانی أحمد بن بلا و هاتنی (هەواری بومدیان)و لێدانی (**طاهر زوبیدی**).. لە دوای مردنی (بۆمدییان)یش لە گوریس کێشی نێوان (محمد صالح

یحیی،وعبدالعزیز بوتوفلیقە) کە پاڵپێواری (جبهە التحریر)بوو لە گەڵ (شاذلی بن جدید)هەر سوپا بوو بووە ئەو پارسەنگەکە بەلای (شاذلی بن جدید)دا بکەوێ ئەو ببێتە سەرۆك کۆمار،هەر ئە گۆڕیس کێشیە دەرکەوت (جبهە التحریر)خەریکە جێ لەق دەبێت.... لە ڕووداوەکانی ساڵی ١٩٩١هەر سوپا بوو لە پشت ئەو بڕیارەی (شاذلی بن جدید) کە (دۆخی نا ئاسایی) ڕاگەیاندو دەبابەکان بە سەر شەقامەکان وەربوون،هەتا هەڵوەشاندنەوەی هەڵبژاردنە بە ناوبانگەکەی جەزائیریش بە فەرمانی ڕاستەوخۆی (جنرال خالد نزار)بوو کە وەزیری بەرگری ئەوسای جەزائیر بوو بووە هۆی ئیقالە پێکردنی شاددلی بن جدید لە سەرۆکایەتیش ، ئەو ئەنجوومەنەش بە ڕاشکاوی هاتە مەیدان دروست بوو لە پێنج کەسە ("محمدبوضیاف" سەرۆك) ("خالد نزار" ئەندامێکی بەهێز) (العرب بالخیر) (مصطفی غزیل) ("توفیق مدین" ئەندام تیایدا). ئەو ئەنجومەنە هەر لە پێشتریش بە زۆری دەسەڵات وسامان دار بە ناوبانگ بوون و ڕاستەوخۆ لە گەڵ هەندەران لە پەیوەندی دابوون. گۆڕینی سێ‌سەرۆك (محمد بوضیاف) کە کوژرا، ئینجا (علی کافی) ئینجا (ئەمین زروال) بەیەك سیاسەت، باشترین بەڵگەیەئەو سەرۆکانە ئەگەر مەدەنیش بن تەنها هێمایە و ئەگینا بە کردار عەسکر فەرمان ڕەوان.. قەبارەی عسکری جەزائیر پێش ئەو ڕووداوانە خۆی لە٢٠٠٠٠٠سەرباز دەدا، بێجگە لە جەنراڵ و سامان دار کۆمپرادۆرەکان زۆربەی پلە دارو سەربازەکانی تر بەرەی (ئینقاذ) یان خۆش دەویست..

بەشی پێنجەم

جەزائیر لەدوای ئینقلاب

یەکەم هەنگاو لە دوای ئینقلابی ١٩٩٢/١/١١ ئەو هەڵبژاردنە مێژووییەیان هەڵوەشاندەوە، دیارە پشتیوانیەکی بە ئاشکرایش لەلاین ڕۆژئاواوە لێکرا، ئینجا هەڵسان بە گرتن و زیندانی کردنی لایەن گران و سەرکردەکانی بەرەی ئینقاذ، بەردەوامیش بوو لەسەر هەڵوەشاندنەوەی ئەو دەزگایانەی کە لە ڕێگای دیموکراتیانە هاتبووە کایەوە تا هەڵوەشانەوەی ئەنجومەنی شارەوانیەکانیش بەرە بەرە دەستی بە داخستنی ڕۆژنامە و گۆڤاریش کرد لەوانە (منقذ، المستقبل، جزائر الیوم،...) لە بەرامبەر ئەو هەل ومەرجە کە هەموو دەرگاکانی لە ئیسلامیەکان داخست تەنیا دوو ڕێگای بۆ هێشتنەوە یان زیندانی یان وازهێنان... ئەوانیش ڕێگای سێیەمیان بۆخۆیان دروست کرد کە لە قورئانی پیرۆز هاتووە ﴿ولا ترکنوا الی الذین ظلموا ..﴾ ، ﴿ وجاهدوا في سبیل الله ..﴾، ﴿ أذن للذین یقاتلون بأنهم ظلموا وأن الله علی نصرهم لقدیر...﴾ ، ﴿کتب علیکم القتال وهو کره لکم...﴾ جا ئەوەی باوەڕی تا ئەو ڕادە بەهێز بوو، کە ئەو (کفر)ەی دیت بەدەست چووە ڕیزی جیهاد ئەوا دەرچوو شۆڕشی ئیسلامی جەزائیریان بەرپا کرد، ئەوەی باوەڕی لاوازتر بوو جەنگی لاناخۆش بوو ، وەدونیای لا شیرین بوو(وهو کره لکم..) ئەوا تەنیا بە زمان دژایەتی ئەو (کفر)ەی دەکرد. ئەوە سەرەتای کێشەی جەزائیرە و تا

ئێستاش بەردەوامە لە نێوان خەڵکی جەزائیر و حکومەتی عەسکەری، ئەو جەنگە (حرب الاهلی) نییە، (مأساة جزائر) نییە، (مسألة التطرف) نییە، مەسەلەی(**عاطلین**) نییە... ئ ەوە جەنگی نێوان هەق و ناهەقە، جەنگی شەریعەتی خەڵکی بەهەموو پیومرێك دژی ناشەرعە، ئەوانەی چەك بەدەستن وجاری جیهادیان داوە پاڵەوانی نەبەزن، تا سەرکەوتن ڕزگار کردنی جەزائیر لە ناشەرعیەت چەك دانانێن، چارە نووسی جەزائیریش هەر ئیسلامە، ئەگەر بە دیموکراتیانە نەبێت ئەوا بە جیهاد دێتە دی.لەسەر هەموو ئیسلامیانی جیهان، هەموو ڕزگاری خوازانی جیهان، هەموو دیموکراس پەروەرانی جیهان... ئەرکە لایەنگری خەباتی ڕەوای خەڵکی جەزائیر بکات بە دەست ئەگینا بە زمان یان بە دوا تروسکەی باوەڕ کە دڵە.

•گەشەکردنی کێشەی جەزائیر:

حکومتی عەسکەری جەزائیر بە خۆی و بە کۆمەڵێك پشتیوانی جیهانی‌یەوە لە ڕوو بە ڕووبوونەوەی لەگەڵ شۆڕشی ئیسلامی جەزائیر هەڵسا بەو پرۆسەو ئیجرایانە:-

١- بەرەی (**ئینقاذ**)ی حەل کرد بە بریارێك لە ساڵی ١٩٩٢.

٢- هێزی ئاسایشی زیاد کرد و دەستی بە گرتنی ڕەوشەنبیران کرد کە بۆ ماوەی ٧٢ سەعات (٢٠٠٠) ڕەوشەنبیری گرت.

٣- زیاتر دەستی بەسەر ڕاگەیاندن داگرت و هەتا لە هەواڵەکان قەدەغە کران بێ (چاودێری) هیچ هەواڵێك بلاو بکەنەوە، بۆیە دەنگ و باسی جەنگی جەزائیر بە ڕاستەقینەیی بلاو ناکرێنەوە و ئێستا (عمر بلوشاکی) سەرنووسەری ڕۆژنامەی بەناوبانگی (**الوطن**) حوکم درا لە ١٩٩٧/١١/٥ چونکە هەواڵی کوشتارێکی بەراستی بلاو کردەوە کە حکومەت خۆی بوو.

٤- لە ٢/مارس/١٩٩٣ هەڵسا بە پچراندنی پەیوەندی لەگەڵ ئێران وسودان گوایە ئەو دووە یارمەتی موجاهیدانی‌دەدەن.

٥- هەڵسا بە دروست کردنی میلیشیاو جاش بەجۆراوجۆری گوشار و مادەو دوژمنایەتی دروست کردن.

٦- هەڵسا بە هەندێ پرۆسەی ساختەیی هەڵبژاردن/ وەك:

١- هەڵبژاردنی سەرۆکایەتی لە نیوان چوار پاڵێوراو : ئەمین زەروال ، **محفوظ نحناح** ، سعید سعدی ، نور الدين بو كروح . لە ١٦/١١/ ١٩٩٥. کە ئەمین زەروال بە یەکەم دەرچوو ٧٠٨٨٦٨٨ دەنگی هێنا .

٢- گۆڕینی دەستور لە نۆڤەمبەری/ ١٩٩٦ کە ڕێی گرت لە دروست کردنی حزب و لایەن لەسەر بنچینەی هەرێم و توێژ و ئایین ، بۆیە (حماس) کە پێشتر (**حركة المجتمع الاسلامي**) بوو بە سەرۆکایەتی (**محفوظ نحناح**) بە گوێرەی ئەو دەستوورە ناچار گۆڕی بۆ (**حركة المجتمع السلمي**).

٣- یاسای (حزبەکان)دەرکرد.

٤- هەڵبژاردنی پەرلەمانی کرد.

٥- هەڵبژاردنی ئەنجومەنی شارەکان لە مانگی ١٠/١٩٩٧.

● **تێبینی:** ڕاستی بەشدار بوان لە هەڵبژاردن دەرکەوت کە کەمتر لە (٢٠٪)تەواوە ، ئەوەی تر هەمووی تەزویراتە .لە بەرامبەردا ئینقازیش هەڵسا بەو هەنگاوانە بۆ پتەو کردنی جیهادی پیرۆز:

١) دروست کردنی باڵی عەسکەری سوپای (**ئینقاذ**) بە سەرۆکایەتی (مدنی مرزاق) وە چەند لایەنێکی تریش لە ژێر ئەو باڵە:

أ- الحركة الاسلامية المسلحة.

ب- حركة الدولة الاسلامية(عبدالقادرشيوطي).

ج- الرابطة الاسلامية للجهاد الجزائري.

د- جبهة الجهاد الجزائري.

٢) هەوڵدرا لەگەڵ (**الجماعة الاسلامية المسلحة**) یەککگرن .

٣) هەروەها سەرکردەکانی زیندان فتوای ڕەوایەتی جیهادیان کرد.

٤) ژمارەی موجاهیدان زۆر زیادی کردووە لە چەند مەفرەزەیەك کە لە سەرەتادا دەڵێن ٢٠ نەفەر دوایی ٦٠٠ نەفەر بووینە ئێستالە زیادبووندایە کە دەگاتە زیتر لە (١٠٠٠٠)نەفەر .

٥) باڵی سیاسی لە دەرەوەش بەناوی (**هيئة التنفيذ**) بە سەرۆکایەتی (**رابح الكبير**) کە زۆر چالاکی گەورەیان نواندووە تا ئێستا لەگەڵ (أنور هدام، عبدالله أنسي ، قمر الدين خربات،...) قەیرانی جەزائیر بووە سەرەتایەك کە ئەو ئیدارە دیموکراتیە زوو لە گۆڕ بنرێ ، ئەوەتا لەدوای جەزائیر هەموو وولاتانی عەرەب وئاسیا و تورکیا و تاجیکستانو...هتد و زۆربەی وولاتانی ئەفریقی یان بە ئینقلاب یان بە تەسك کردنەوەی دیموکراتی دکتاتۆرە بێشکلەکەی خۆیان زیندوو کردەوە،ئەوەیان بەدەست خۆش لە لایەن ڕۆژئاواوە ...ئێستا بەشداری ئیسلامیەکان بە ڕاستەقینەیی‌لە ژیانی سیاسی تاکە پیوەرێکی دیموکراتیە.

بەشی شەشەم

واقیعی ئێستای جەزائیر و ... چارەنووسی

حکومەتی جەزائیر سوورە لەسەر چارەسەری عەسکەریانە بۆ کێشەکە و تا ئێستاش لەو چارەیە سەرکەوتوو نەبووە ، هەرچەندە خەڵکێکی لە کۆنە بەزیوەکانی (تحرير) وهەندێ خەڵکی بە زۆری وبەناوی (**حراس الوطن**) دروست کردووە و نەیان توانیوە هیچ ئەنجامێك بەدەست بێننەدی، حکومەت لەو ماوەیە زۆر تاکتیکی بەکار هێناوە وەك کوشتنی خەڵك و تەقاندنەوەی بۆمب و کوشتنی شەخسیات و ...هەمووی بەناوی (**الجماعة الاسلامية**) کە توانیویەتی سوود لە هەندێ فتوای خێرای

ئەوانە وەربگرێ بەڵام هەر هەمووی بۆ جەزائیر و دونیا ئاشکرا بوو . ئەوەتا لە خۆپیشاندانەکەی جەماوەری ناو شاری جەزائیر لە رۆژانی یەك شەممە - هەینی مانگی ١٩٩٧/١٠ هەموو بە یەك دەنگ هاواریان دەکرد (الموت للعسکر القتلة) هەروەها زۆر بەڵگەی بێ مناقەشە و کوشتنی مامۆستای زانکۆ و کوشتنی (قاسدی مرباح) و ئیمامانی مزگەوت و...ئەوانە هەموی ئاشکرا بووینە. لە لایەکی ترەوە سەرۆکی ئەرکانی سوپای جەزائیر (محمد العماری) دانی بە لەدەست دانی کۆنترۆڵی حکومەت کرد لە زۆر ناوچە، ئێستاش موجاهیدانی ئیسلام زۆر ناوچەی ئازاد کراویان هەیە و بە رۆژ رێگاو بانە سەرەکیەکان ئەگەر بە هێمنی دەردەکەوێ بەڵام بەشەو یەك پارچە جەزائیر دەکەوێتە ژێر کۆنترۆڵی موجاهیدان.

لە رووی سیاسیش ئەو ئیجرایە سەختانەی هەڵبژاردن و بەناو شەرعیەت وەرگرتن هیچی لە وەزع نەگۆریوە و بەتایبەتی لە خۆپیشاندانی سەدان هەزاریەکەی ٢٧/١٠/ ١٩٩٧ دژی حکومەت ولە لایەکی تر ئەو رێژە کەمەی (کە کەمتر لە ٢٠٪) هەمووئەو بینایەی ژێراو ژوور کرد.، ئیستاش نەخشەی سیاسی جەزائیر بەرەو گۆرانە لە قازانجی معارەزەدایە. دەتوانین لایەنەکانی سیاسی جەزائیر بەو شێوەیە پۆلین بکەین:

- **پۆلی (١)** :- تێکرای بەرەی ئیسلامی لە شۆرش دان دژی حکومەتی عسکری جەزائیر.
- **پۆلی (٢)** :- بەرەی معارەزەی بێ چەك ، کە لەو خرپانە پێك هاتوون:

١- **جبهة القوی الاشتراکیة** (FFS) بەسەرۆکایەتی حسین آیەت أحمد لە ساڵی ١٩٦٣ دروست بوو، ئایدیۆلۆژیای نیشتمانیسۆسیالیستە، لە ناوچەی بربریەکان بە باشی هەن.

٢- **حزب جبهة التحریر الوطنی**(ELN) بە سەرۆکایەتی عبد الحمید مهری کە حزبی فەرمان رەوا بوو.

٣- **حرکة من أجل الدیمقراطیة في الجزائر**(MDA)بە سەرۆکایەتی (أحمد بن بلا) ، ئەوە لە رەچەڵەکدا لە (**جبهة التحریر**) جیوویتەوەن لە ساڵی١٩٨٩ دروست بووە.

٤- **حزب النهضة الاسلامیة**: بەسەرۆکایەتی عبداللە جاب اللە، وەش لە برایان (الاخوان) جابوونەتەوە.لە ساڵی ١٩٨٤ دروست بووە.

٥-هەندێ حزبی تر وەك حزبی(**حزبی العمال الاصیل**) لویزە حنون، (**حرکة من اجل الدیمقراطیة والعدالة** MJD) کە (قاصدی مرباح سەرۆکی بوو).

- **پۆلی (٣)** :-ئەو حزبانەی کە دەنگیان زۆر کەمە تەنانەت لەیەك بازنە ش لە هەڵبژاردنەکەی ١٩٩٢ دەرنەچونە ئەوا تا رادەیەك لە بەرەی حکومەت دان بەم شێوەیە!!

١-(**حزب جبهة التحریر الوطنی**) باڵی بوعلام بن حمودە.

٢-(**تجمع من اجل الثقافة والدیمقراطیة**)"RCD" بەسەرۆکایەتی (سعید سعدی) زۆر دژی ئیسلامیەکانەو رۆژنامەکانیان بە زمانی فەرەنسیە.

٣-(**التحالف الوطنی الدمقراطی الجمهوری**) بە سەرۆکایەتی (**رضا مالك**).

٤- (حركه الحماس) به سەرۆکایەتی (**محفوظ نحناح**) دەڵێت نوێنەری برایانی ئیخوانە لە جزائیر.

٥-(**حزب الوطنی للتظامن والتنمية، حزب الاجتماع اللبرالی، حزب الطليعة والشيوعية، حزب تجديد**). بەڵام لە ناو هەموو ئەانە تەنیا (**حماس**) و (**جبهة التحرير**) بشداری حکومەتی جەزائرن. ئیستا لە کۆتایی ساڵی ١٩٩٧نەخشەی سیاسی لەگۆران دایە و زۆربەیئەو حزبانەیبێجگە لە حزبی لایەنگری فەرمان رەوا (**التحالف الوطني الديمقراطي**) ئەوانی تر هەمووی کەوتونەتە معارەزە، چونکە فێڵیش لەو برە حزبە دەکەن کە تا ئێستا دەستباریان لەگەڵ حکومەت گرتبوو، لە هەڵبژاردنە ساختەکەی ئەنجومەنی بەلەدیاتی مانگی ١٠/١٩٩٧ لەو ساختەییەش ساختەیی تیا کرد و هەمووی قەڵۆش کردن.

•ئەگەرەکانی وەزعی جەزائیر و ..چارەنووسی

هەموو ساڵێك و لە کۆتایی هەر قۆناغێکی سیاسی سەرۆکی جەزائیر و جەنەراڵە عەسکەریەکان دەلێنەوە و ئەوا شۆڕشی جەزائیر بەرەو تەواو بوونە،گوایە ئەو هەڵبژاردنانە کە شەرعیەتی دەستوری بەدەست دەهێنێ بە هەڵبژاردنی ئەنجومەنی شارەوانی کۆتایی دێت، وە شەڕیش کۆتایی پێ دێت... ئەوا هەرچی کەمێك شارەزای لە زانستی شۆڕش دا هەبێت دەزانێ وانیە، ئەو هەڵبژاردنانەش کرا ، کەچی هەڵ و مەرجی جەزائیر لەهەموو کاتێك خراپ ترە، ئەوا خۆپیشاندانیش بووە کارکەرێك واتە هەر خەباتی چەکداری بە تەنها نی یە و خەباتی سیاسی و جەماوەری بەدوا دێت دوای ئەوەی رژێم کۆنترۆڵی لەدەست دەدات. هەموو خەڵکی جەزائیر دەزانن کە بەرپرسانی حکومی لە قەیلاندنی رووداوەکان بێ ئاگان بۆیە بە هەڵە دادەچن لە هەڵسەنگاندنەکانیان.وایان زانی بەرەی ئینقاذ لە هەڵبژاردنی ١٩٩١ تەنها لە ٣٠٪ دەنگ دەهێنن کە چی لە ٨٦٪ ی دەنگیان هێنا ئێستاش لە قەبلاندنە عەسکەریەکان بە هەمان ئەندازە و زیاتریش بە هەڵەدا چوینە، سەرەرای تێك چونی نۆخی ئابووری و هەڵاوسان و گران بوونی شت و مەك و زۆر بوونی قەرزی دەولی ئەوا لە ناوەخۆش باڵی عەسکەری و باڵی زروال هەردەم لێك لە سپێرن، هەرچەندە هەندێ گۆرانکاری لە قازانجی زروال هاتنە دی، و باڵی توندی عەسکەر (کە سەرسەخت ترین تەیارن دژی ئیسلام) بەرە بەرە لە کورتی دەدەن چ بەرامبەر زروال چ بەرامبەر موجاهیدن. پیاوە بەهێزەکانی ناو عەسکەر وەك جنرال خالد نزار و عباس غزیل لادراون و ململانێیەکی ژێر بە ژێری بە هێز هەیە لە ناوەخۆیان. ئەو حزبانەی تا ئێستاش لەگەڵی بوون ئەوا بەرە بەرە ائیی دەترازێن و ئێستا هەموو بوونە موعارەزە.

لە رووی دووەلیش بەرە بەرە پشتیوانی لەدەست دەدا، فەرەنسا دوای سەرکەوتنی سۆسیالیستەکان ئێستا هەوڵ دەدا هەڵوێستی مام ناوەندی تری هەبێت کە لە چارەنووسی جەزائیر بەهەر لایەکدا لێی زیان بەخش نەبێت ، لە لایەکی ترەوە زۆر رووی درندەی حکومەت وا بەدیار دەکەوێت و لە ئەڵمانیا وفەرەنسا وئیتالیا لەسەر زاری هەندێ پەنا بەری سەر بە موخابەرات دەرکەوتووە کە ئەو تەقینەوانەی

ئەوروپا کە بە ناوی (الجماعة الاسلامية) دەکرا، زۆریان (مخابەراتی جزاد ...) بووینە. هەروەها دانیشیان بە بەشداری لەو کوشت و کوشتارەی ژن و منداڵە جەزائیریانە هیناوە بۆیە هەڵویستی ئەمریکیش گۆراوە و لەو دواییەش لە ١٠-١٩٩٧/١١/١١ لە فەرەنسا خۆپیشاندانێکی گەورەی خەڵکی فەرەنسا هاوکاری لەگەڵ خەڵکی جەزائیر کرا و لایەنگیری ئەو داواییەی بەرەی (ئینقاذ)یان کرد کە لێژنەیەکی دووەلی پێك بێت بۆ لێکۆڵینەوە لەو کوشتارەی هاولاتیان و لە رۆژی ١٩٩٧/١١/١٩ بە فیعلی ئەو لیژنە دووەلیە بریاری (الامم المتحدة)ی بۆ دەرچوو، وە حکومەتی جەزائیریش زۆر پێی نارەحەتە. ئەو دۆخە بەو رووکارە وا بروا وا پێدەچێ زیاتر خەڵکی جەزائیر هان بدات بۆ تەقینەوە و دوور نیە هەر ئەو میلیشیایەی بە زۆری چەکداری دەکات وەك ئەفغانستان و لە کوردستانیش رووی‌دا دووبارە ببێتەوە و لەجەزائیریش راپەرینێك بکرێت و شەرعیەت بگەرێتەوە چونکە راپۆرتی زۆر باوەر پێکراو وا دەردەخا. بێجگە لەو کۆمەڵە جەنەراڵە کۆمپرادۆرەکان لە ئاستی عەقید بە پلەی خوارەوو زۆر هاوسۆزن بۆ بەرەی (ئینقاذ) و ئەوانە کوری ئەو میللەتەن کەوا لە ٨٦٪ ی دەنگی میللەتن، بۆیە بەردەوام فیرار کردن و پەیوەندی بە موجاهیدان بەردەوامە و رێکخستنەکانی ئیسلام دیوارەکانی سوپای بریوە.بۆ یەکەم جاریش ئەو ساڵە جنرال (محمدالعماری) لە ١٩٩٧/١٠/٣٠ لە شاشەی تەلەفزیۆن لەدوای خۆپیشاندانەکانی جەماوەر رای گەیاند کە سوپای جەزائیر زۆر شوێنی جەزائیری لە کۆنترۆل دەرچووە. واتە کەوتۆتە ژێر دەستی موجاهیدان رەنگە ئیدی گۆرانکاری نەوعی لە هێرش وچالاکی عەسکەری وجاهیدان بێتە دی و زیاتر سەرکەوتن بە دەست بهێنن.

• هەڵ و مەرجی بزوتنەوەی ئیسلامی لە جەزائیری ئێستا

لە جەزائیردا وەك زۆربەی شوێنەکانی جیهانی ئیسلامی سێ تەییاری ئیسلامی سەرەکی لێ خەمایوە: (هەرچەندە بەرێز د:قرزاوی کردوویە بە چوار تەییار لە هەموو شوێنێك بەلام وابزانم تۆزێك بە هەڵە داچووە لەو بارەیەوە)

١- تەییارێکی زۆر توند جگە لە جەنگ و توند و تیژی چ ئامرازێکی تر بە شەرعی نازانێ بۆ گەیشتن بە ئامانج، خۆشی بە تاکە کۆمەڵی ئیسلام دەزانێ بۆیە چەپ وراست دەست دەوەشێنێ و فوتوای توند دەدات، لای ئەو تەییارە (موازنە) نی‌یە هەمووی کوفرە، زۆر دوژمن و زۆر خائین لەگەڵ هەڵەیەك وەك یەکە، تا ئەو رادەیە کە لە جەزائیر بەرەی ئینقازیشیان پی لە بەرەی دوژمنە ئینجا ئیران و سودان و...هەتا سەرکردە بەند کراوەکانیش پێ بە لەئیسلام دەرچوویان دەزانێ. بۆیە لە چالاکیە جیهادیەکانیان هەر وەك لە حکومەتیان داوە لە حزبەکان و لە رەوشەنبیرو پەیامنێر و فەرمانبەری سادە و لە ترسنۆك وبێ تاقەت لە ئیسلام دانیشتووە هەتا لە بەرەی ئینقازیشیان داوە. ئەو هەنگاوانەی (الجماعة الاسلامية المسلحة) دیارە لە خۆرانیە بەڵکو دەقی قورئانی لەسەرە، بەلام نازانێ لە قوە و شوێنی خوی بەکار بهینرێ، لە راستیشدا زۆر دلسۆزیشن بۆ ئیسلام بەلام بەبێ حیکمەتن، جم و حوڵەکانیان، هەلویستەکانیان، ئەو نیشانانەی پێوەیە:

أ) لە ئاسۆیەکی تەسك هەڵدەقوڵێ.

ب) یەك لایەنیە.
ج) قووڵنیە.
د) ئەنجامەکانی لیك نەدرایتەوە. بویە شارەزایی وئەزمونی سیاسی کەمە و خاوەنەکانیان ناتوانن وەك کۆمەڵگەی(الصحابه) رووداوەکانی دەولی و ئیقلیمی و ناوەحوی پیك وەببەستنەوە.هەر بویەش ئەو جۆرە جم و جۆلە زۆر خزمەتی نەخشە و پیلانی حکومەتی جەزائیری کردووە. لەوانە:
ا) زۆربەی حزبە عیلمانیەکان و کەسایەتی‌یەکانی جەزائیر نەمانی خویان لەلای عسکر دەدورنەوە.
ب) چەکداریتی زۆری خاش بو حکومەت پەیدا کرد لە گاردانەوەی ئەنجامەکانی هەرەشەی جماعە.
ج) دووبەرەکی‌یەکی گەورەی خستۆتە ریری موجاهیدان.
د) حکومەت ئەو توندی‌یەی قۆستیتەوە و لە پەنایدا هەلساوە بە کوشتنی زور لە رەوشنبیران و پەیامنیر و ئیمام و تا لیپرسراوە حزبە نارازیەکانیش. ئیستا وا ژن و منداڵیش هەر لە پەنای هەرەشەی جماعە دەکوژن.
هـ) بەکورتی حکومەت چەندین هەنگاو دەپیکی بەو رەفتارانەی ئەوان، لە لایەك ناو زراویان دەکات لە لایەکی ترەوە دوژمنی خۆشی لەناو دەبات. بەو شێوەیە جۆرە بی سەروبەری‌یەك دروست بووە لە ریزی موجاهیدان و گۆرەپانی جەزائیر، هەتا تیوریك لەلای خەلکی دروست بووە کە دەستی حکومەت کەوتۆتە ناو (**الجماعة الاسلامیة المسلحة**) بەلام نکولی لەوە ناکری کە ئەوانە گەنجی خوین گەرمی دلسۆزن. تەییاری دووەم: تەییاریکی زۆر نەرم کە هەموو شتیکی قەبوولە لە جەزائیر(حماس) بە سەرکردایەتی (**محفوظ نحناح**)مێیشەنگی ئەو تەییارەیە، ئەوانە تەییاریکی کلاسیکی لاوازن بەرەو کریش دەروا، راو بۆچونەکانیان زۆر تەك و لویە و جیگەی داخە. لەپاش ئەو هەموو ئەو راستیانەی جەزائیر کە ئەوروپا و ئەمریکاش نکولی لی ناکەن، کەچی ئەو تەییارە هەر رەئیان لەگەڵ حکومەتە و تا ئەو رادەیە وەك شیوعی‌یە جاشەکان حیساب دەکرین، بەشدارن لەو حکومەتە بە وەزارەت هەتا حزبە علمانیەکان بیزاریان لەو بەشداریە دەبیتەوە، ئەوانە بەرگری لە هیچ (منکر)یك ناکەن نە بەدەست ونە بە زوبان و پی ناچیت بە دڵیش، بۆیە ئەگەر ئەوانە لە خانەی ئیسلام حیساب بکرین لەو پەری دان لەسەر سنووورن **{....ولیس وراء ذلك حبة خردل من الایمان}**.
٣- تەییاری سێیەم تەییاری بەرەی **ئینقاذە**. کە تەییاریکی رەوشەنبیر و ناوەندگری هەردەم بو هەموو شتێك توند نی‌یە وەك (**الجماعة الاسلامیة**) نە ئەوەندەش نەرمە هەردەم بۆ هەموو شتی وەك(حماس)، کە لە راستیدا لە هەموو جیهان دوژمنانی حیساب بۆ ئەو تەییارە دەکەن کە لە هەنگاوەکانیان دوور بین و بە مەسئوایەتن، لە سنووری حساباتی شەرع و قووڵایی حیکمەت و هەڵسەنگاندنی ئەنجامەکانی و هەمەلایەنیەکی وورد بینن، لە جیهاندا هەر ئەو تەییارە لیی رەچاو دەکری‌و لە زیادبوون دانە و تا ئیستا ئیران، سودان، چیچان،بەرگریەکانی جیهادی حوارووی لبنان، فلسطین. کشمیر،تاجیکستان، فلپین،...هتد لەو تیرازەن لە ئەفغانستانیش تەییاری

(تالیبان)نوینەرایەتی کلاسیکیانەی تەیاری توندی یەکەم دەکات و بەرەی ئیسلامیش نوینەرایەتی تەیاری سێیەم دەکات، تەیاری دووەم نمونەی هێشتانیە.

هەڵ سەنگاندنێکی خێرا:

سەرنجی خوێنەری کوردی بەڕێز ڕادەکێشین کە زەمین بدەنە ئەو تێبینیانە لەسەر هەلومەرجی دۆخی ئیسلامی جەزائیر کە ووڕ لایان دێك چووە(یان ڕاستەوانە یان پێچەوانە) لەگەڵ دۆخی ئیسلامی لە کوردستان وا بە کورتی باسی دەکەین:

١- تەیاری یەکەم تەیارێکی دڵسۆزە و لەخۆ بووردەن ئەوی دەیکەن بە بەشێك لە تەقوای دەزانن و هەر واشە و لە بەشی یەکەمی هاوکێشەی ئەو فەرموودەن:﴿من رأى منكم منكرا فليغيره بيده...﴾ دیارە لەو هاوکێشەیە بەشی یەکەم هەرە باوەڕدارەکەیە و بەشی کۆتاییشی ئەوەی هەرە لاوازەکەیە. بەڵام ئەوانە نەیان پێکاوە و بەشی زۆری لە جم وجۆڵەکانیان بێ ویستی خۆیان لە خزمەتی نەخشەی دوژمنانە، دوژمن دەیەوێ خەڵکی، کەسایەتی ، لایەنی تر...لە گەڵت تێکەڵ نەبێت بۆ ئەوەی ژێر خانی سیاسی بتەو دروست نەبێت، یەکێ لە ئامانجەکانی پێغەمبەر (ﷺ) لە ڕێکەوتنی (حودەیبیە) تێکەڵ بوون لە گەڵ خەڵکی لە جەنگی پڕۆپاگەندەی چەواشە ڕزگاریان بێت ونیعمەتی ئیسلام وپەیوەندی نێوانیانببینن. عادەتی ئەو جۆرە ڕێبازە توند گرتنە دەبێتە هۆی زۆر ناکۆکی لە گەڵ دەوروبەر هەتا ناوەخۆیشی وزوو گەرم بوون زووش ساردبوونەوە، هەمان دەردی چەپی نوێ بوو کە ئەوانیش لە یەکێتی سۆڤیەت وچین وماوو ستالین... هەموویا پێ‌تحریف بوو هەر کۆمەڵە تەنها خۆی پێ‌ڕاست بوو، ئینجا زووش ساردبوونەوەو لێك ترازان، وەك (فدائی خلق)وابوو، وەچەپی (فلسطین)وابوو، چەپی کوردستان وابوو...هتد، جا ئێستا (جماعەی ئیسلامی مسلحە)ی جەزائیر هیچ کەسیان پێ‌ڕاست نیەو هەتا (جماعەی ئیسلامی مصریش)یان پێ‌تەواو نیە کە هاوبیری یەکیشن.

٢-ئیختلافی ڕاوبۆچون و کێشەی سەرەتایی وئنجا دروست بوونی فرەلایەنیئیسلامیو چوونە ناو بابەتی دوور لە واقیعی ئیستا..هەموو ئەوانە سەرچاوەی زیانی گەلێ گەورەن بۆ کاروانی پیرۆزی ئیسلام، نمونە مێژوویمان زۆرە و، دەوڵەمەندیشین لە نمونەی ئێستا ئەوەتا ئەفغانستان، جەزائیر... بۆیە بە پێچەوانەی ئەو مامۆستا بەڕێزەی کە لە کتێبی (سیستەمی سیاسی ئیسلام)و هەندێ زانای تر کە ڕێیان داوە بە تەرازووی شەرع بە فرە لایەنی لە چوارچێوەی ئیسلامی... نەخێر تا بڵێ‌ی ترسناکە و هیچ بەڵگەیەکی نەقلی وعەقلی نیە لایەنگیری لەو بۆچوونانە بکات و بە پێچەوانەش زۆرە. لە بارەی تەیاری دووەمەوە بۆ ئەوەی لە کوردستان هەڵوێستی نحناحی دروست نەبێت واچاکە سەرنج بدەینە تێبینی سێیەم:-

٣- لە تەیاری دووەم دەڵێن ئێمە میان ڕەوین... کوا ئەوە بەرەی (انقاذ) دەتوانرێ پێ‌ی بگوترێ میان ڕەوە لە نێوان تەیارێکی زۆر توندو شۆڕشگێر و تەیارێکی نەرم وشلی ئیستسلامی... جا ڕووی پرسیارمان لەوانەیە ئاخۆ ئێوەی تەیاری دووەم چ لە جەزائیرو چ لە کوردستان کە دەڵێن میان

رەوین لە نێوان کێو کێ ؟؟.. یا چەند ساڵی تر وەلاّمان بۆ بنێرنەوە... ئەگەر هەر نەرمی و ئیدارە کردن بە هەر چۆنێك بێت میان رەویە ئەوا پێغەمبەر (ﷺ) میان رەو نەبووە.
٤-مەسەلەی هێزو خۆ توندکردن ئەوەیان یاسای ژیانە و سوننەتە گەردوونیەکان بناغەیەتی، زیاتر لە ٣٠٠ ئایەت داکۆکی لە سەردەکات، لە واقیعیشدا هەروایە دەوڵەتی بەهێز، کۆمەڵی بەهێز، شەخسیەتی بەهێز...دوورە لە فتنەش، بە پێچەوانە حەلّکی بێهێزهەردەم مافی دەخورێ..
٥- هیچ نموونەك نە لە جیهانی گەورە نە لە جیهانی ئیسلامی نەبووە بەو رێگایە هەر نەرم وپارانەوە گەیشتبنە ئامانج، هەڵبەتە هیچ بە ئەندازەی ئیسلام لە ئاشتی نەگەیشتووە، خۆشی خاوەن دروست کردنیەتی، بە پێچەوانەی مارکسیەت کە ئامۆژگاریەکەی بە ناوبانگە کە دەڵێت:-(ئێوە هەردەم شۆرشگێر بن ئیسلاحی مەبن) لە سەرمایەداریشدا دوو جەنگی جیهانی رووی دا بەلاّم مانای ئەوە نیە لە ئیسلامدا ئەگەر شەقێکیان لەو لایەدا لا رووەمەتەکەی ترت بۆ وەرگێری وەك لە (ئینجیلی دەسکاری کراو)هاتووە،ئەوەیان بۆ بەشێك لە ئادەمیزادی بە ئەخلاق راستە بەلاّم بەشە زۆرەکەی تر (کە ئێستا ئەوان زاڵن بە سەر دونیا) هەر کاتێك بینی ئەوا لارووەمەتەکەی ترت وەرگێراو بەرگریت نیە، ئەوا لە جیاتی لێت ببورێ بە مست وشەق دەکەوتە سەرت، ئەگەر ئەو درەختەی بە گاشە بەرد میوە بۆ بەردایەوە ئەوا درەختەکەش لە بن رادەبرنەوەو دەیگۆزنەوە ناو کێلگەی خۆیان...ئەوە یاسایە موناقەشە هەڵناگرێ، بە دەیان ئایەت وفەرموودەشی لە سەرە، ئیدی بدیلی ئەو راستیەش تەنها خۆ هەڵخەڵەتاندنە.
٦- جا رەوتی ئەو ئەزموونی وایە بە ئەنجامێکت دەگەیەنی وەك حزبی شیوعی کۆن هەر دەبوایە پینە بۆ دنیای شیوعیەت بکات و نەشدەکرا، لێرەشدا هەمان ئەنجامە چونکە رەوتەکە هەڵەیە جا هەر پینەی رووداو گوفتەو کردە دەکەن ، وناکرێ، لە رۆژنامەی یەکگرتووی[1] بەرێز ژمارە(٦٩)لە ١٩٩٥/١٢/١دیار بوو دەیوویست پینە بۆ بەشداری (محفوظ نحناح) بکات و حکمەتی بۆبدۆزێتەوە، کە بۆچی بەشداری لە هەڵبژاردنە ساختەکەی کردووە، لە دوایدا ئەو هەموو راستیان ، بە(رەنگە)دەستی پێکردبوو لە هەموو خاڵەکان (رەنگە نحناح بەشداری کرد چونکە....)هەموو شارەزایانی رۆژنامەوانی دەزانن(رەنگە)واتە زانیاری ئیحتمالیە، تەواو زانیاری نیەو لە هەموو پینەیەك گەورەترە..
٧- (محفوظ نحناح)تاقی (تاقی کراوە)دەکاتەوە هەتا ئەوەی بە سەریش چووە. لەوەی سەیر تر(محفوظ نحناح)بەشداری لەوپەیمانە کرد(پەیمان نامەی وفاق الوطنی)کە لە ١٩٩٦/٩/١٥ کرا کە تیایدا ئەوبەندە کۆنە رزیوەی (دەوڵەت جیایە لە ئایین)ئیمزایشی لەسەر کرد ،عبدالسلام راشدی نوێنەری (جبهة القوی الاشتراکیة)نەك (ئی ئیسلامیەکان)لەوەسفی ئەو کۆنگرەیە ووتی...(تەنیا کۆنگرەی جبهەی تحریری بوو چیتر نا نازانم چۆن ئیسلامی بێت عزمتی هەیە بەشداری بکات) لەوەش خراپتر (محفوظ نحناح)لە ئاخاوتنێکی دا لایەنگیری ئینقلاب دەکات و دەڵێت:-((ئەگەر

---

[1] نووسەر رای خۆی بوو.

رەوتی هەڵبژاردنەگیرابایە رەنگە وولات بەرەو هەڵدیر برۆیشتابایە ترسناك ترلە سەربرینی یەکتری بوروندی))"گوڤاری المجتمع ل٦٩ ژ ١٢٦٠ ساڵی١٩٩٧" کە بواری هیچ پینەو و "رەنگە"یەکی نەهیستەوە.بۆیە (عباسی مدنی)لە وەسفێکی بەناوبانگ (محفوظ نحناح)دا دەڵێت:(ئێمە لە تەنگانیەکدا لە نحناح دەگەراین، ست لویزەمان دۆزیەوە.(هیچ رێیەك نەماوە تاقی نەکرێتەوە ، ئەوەتا بەرەی ئینقاژی ئاشتی خواز هەموو دەرگاکانی لەسەر داخرا. جاچی بکات وەك د.یوسف قرچاوی گۆتەنی، نابیت لە(لومە لائم) بترسیین کاتی خۆشی کە پێغەمبەر ﷺکەجاری جیهادی بەرگری دا خەلکێکی زۆر لەخزم وشەخسیەت پیان گووت: کەرەستەی خۆت و تەکنەلۆجیای فارس و رۆم زۆر لێك جیایە، بەلام خۆشەویست پێی فەرموون: تەکنەلۆجیای ئێمە (اللەاکبر)ە گەورە ترە لەهی ئەوان. ئەوچەکەش ماوەو هەر بەو چەکەش شای پێ رووخا کە ئەمریکای لەپشت بوو ئەفغانستان وچیچان گەورەترین سوپای ئەو جیهانەیان بەچۆك داداو سودانیش هەر بەو چەکە وا بەرگری دەکا،نابێت ئەوەندە دنیامان خۆش بوێت (رأس كل خطيئة)، گریمان (محفوظ نحناح) لەو هەڵبژاردنە دەریش بچووبایە، ئەدی بەرەی (ئینقاذ)دەرنەچوو، چارەنووسی تەیارەی (محفوظ نحناح) دۆراوە لە هەموو ئەگەرەکان، چ ئیسلامیەکان بە تەواوی سەرکەوتن چ حکومەت.

٨- ئەو برە دەنگە محفوظ نحناح (١٤×٢١/١٠٠=٢،٣ دەنگی راستەقینە)واتە لە ٢،٠٪ی هێناوە باشترین وەلامە جێگەی هەڵوێستە بۆهەموو جیهان-کە ئەو رەوتە بەو شێوەیە ئەوە تەرازوویەتی و لە رووداوەکانی نوێی جیهان بەجێماوە

٩-دەبێ بێ دوو دڵی ئەوە بزانین ئەو ناوانە (ئیرهاب)و (مطترف)و(ئصولی)و....هەموو لە جەوهەردا مەبەستیان دژاتی کردنی ئیسلامە ، خۆ تۆمەتی و ناوی تر لە پێغەمبەرەکان (علیهم الصلاه والسلام) وەك (مجنون)و(مفسد)و (شرذمة قلیلون)...جا خۆ جیا کردنەوە بە ناوی (معتدل) دادنادا، هەموویان پێ وەك یەکە، ئەوەتا هەر لە جەزائیر (سعید سعدی)ووتی: حماسیش هەروەك ئینقاژ)هێلکەی یەك سەللەن وتامیان یەکە تەنیا قەبارەیان جیایە، ئەوان بەو جیابوونەوەیە ئەو گفت ولفتە نەرمە ماستاویە لێتان رازی نابن هەتا تەواو واز لە ئیسلام نەهێنن﴿**ولن ترضى عنك اليهود ولا النصارى حتى تتبع ملتهم قل ان هدى الله هو الهدى ولئن اتبعت اهوائهم بعد الذي جاءك من العلم مالك من ولي ولا نصير**﴾.

بەشی حەوتەم

چەند هۆیەکی ناوەکی بۆ دواکەوتنی سەرکەوتن

لە ڕاستیدا کە گەلی جەزائیر دەستی بەجهاد کرد وارانە دەبینرا ئەوەندە بخایەنێ، بەتایبەتی لە الانی ١٩٩٤-١٩٩٥ هیئەی تنفیزی لە دەرەوەو سەرکردایەتی زیندانیش بی ترس جاڕیان دا کەئالای سلام لە کۆتایی ١٩٩٥ان شاءالله لە جزائر سەر بڵندانە دەشەکێتەوە، شارەزایانی ڕۆژئاواش زەنگی ەترسیان لێداو زۆرجار بەبیرو گفتە باسی حیواریان دەکرد لە گەڵ موجاهیدان وەك بدیلی سۆگەربۆ حکومەت، کەچی تا ئێستا ئەو سەرکەوتنە نەهاتە دی. دیارە کۆمەڵێك هۆی خۆی هەیە ڕوەلی وئیقلیمی وناوەکی، ڕاستە لە یارمەتی عسکری وئابووری وسیاسی ومعنوی و... شارەزای سکری وبیانی و بە ئاشکرا مصرو تونس وفرنسا بەشداری لە وجەنگە دەکەن، وەك بەڵگە لە چالاکیە لەوانیەکەی (سیدی موسی) لە٨/دیسەمبری/١٩٩٤ (٣)سەربازی تونسی کوژران وتەرمەکانیان بۆ نس ڕۆیشتەوە ، وانیشان دراو بلاوکرایەوە بە ڕەسمی کە ئەو سەربازانە لە صۆمال کوژراون، بەلام دوایدا هەر ئاشکرابوو. سەرەرای هەموو ئەوانە ئێمە جهادی گەلی ئەفغانستان وچیچانمان بینی بە ەکی سادەو بەرەنگاری گەورەترین سوپای جیهان بوونەوە، تەمێشیان کردن بۆ گەلانی تریش کە سەردەمی پەرەسەندنی تکنلوجیای چەك مەگەر ئیسلامیەت نەبێت بە عەلمانیەت ئەو بەرگریە کرێت، هەربۆیەش لە جیهاندا هیچ معارەزەی عەلمانی نەماوەو لە جزائیریش هەرئەو هۆیەیە کە لایەنە لمانیەکان بەشداری بەرگریان پێ ناکرێ. جا بابزانین بە کورتی ئەو هۆیانە چین کە ئەو جیهادە روزەی جزائر بە ئامانج نەگەیشتووە(بۆپەند وەرگرتنیش لە کوردستان):

دەردی هەموو دەردان دروست بوونی دووبەرەکی بە تایبەت لە نێوان بەرەی ئینقازو جماعەی ئیسلامی، دیارە ئەوە بەرهەمی سیستەمی فرەلایەنیەو و کە سەرەتاکەی لە(ئیختلاف) دەست پێدەکات وکۆمەڵێك زیانی کوشندەی هەیە وەك یاسای سەرکەوتن وتێك شکانیش ئەوەتا قورئانی پیروز دەفەرموێ (ولاتنازعوا فتفشلوا...) بۆیە زیانی ئەوەندەزۆرە نازمێرێ وابەکورتی هەندێکیان ەڵێین:-

ی فەرمانی خوایە و دەیان ئایەت وفەرموودە وقسەی پیاوچاکانی لە سەرە.

ئیختلاف دەبێتە لێك ترازانی دڵ وجیایی ڕێبازو دوایش جیایی کۆمەڵ وجەنگی نێوانیان.

لە ئیختلاف ئامرازو ئامانج دەگۆڕین لە کۆتاییدا (کوملەکە) دەبێتەئامانج نەك ئیسلام.

هـ-دەم كۆمەڵی دووەم كە دروست دەبێت لە سەر رەخنەو سلبیاتی یەكەم پەروەردەكەی خۆی سەر دەمی ئیدی دەرگایی غەیبەت وبووختان ورەخنەی تێكدەرانەو..هەموو دیاردە نائیسلامیەكان دەكرێنەوە.

ه-خەڵكێك لە سەر حسابی ئەو ئیختلافە سەردەكەویٚ بۆ ناوەندی گرنگ شایستەی نیەو رەنگە دەستیش بێت.و-هەنجەت بە خەڵكێكی دنیا ویست دەدات كە بەشداری جهاد نەكات.

ز- بە ئەزموونی وورد سەلمێنراوە لە نێوان ئیختلاف و خزمەتدا هەریەكیان دەكرێت.

و- زیانی تری گەلی زۆر هەیە لێرەدا بوار نیە، بەڵام هیچ كۆمەڵێك بە ئامانج نەگەیشتوون و ئیختیلاف وململانێشیان هەبووبێ.

٢) لە هۆیەكانی تری دواكەوتنی سەركەوتن و سارد بوونەوەی جیهاد هەست پێكردنی موجاهیدانَ بە كەمێك دوودڵی و زۆر داوایِ گفت و گۆ كردن لەلایەن بەرەی ئینقازەوە كە زۆر جار شەرعیەت بە هەنگاوەكانی حكومەت دەدات، هەریەكە لە عباس مدنی، علي بن حاج، رابح كبير، أنور هدام، مدني مرزاق نامەی جیا جیایان بۆ أمين زروال نووسیە بۆ گفت و گۆ.

٣) هەندیٚ هەڵس و كەوتی (الجماعة ألاسلامية المسلحة) وە بەخێرایی فتواو بەتایبەتی فەرمان بە (تكفير و كوشتن) بازنەی دووژمنایەتی زۆر فراوان كرد یارمەتی قەرەباڵغی بەرەی خكومەتی دالەدەرەوە و ناوەوە چ وەك نەفەر چ وەك لایەن، هەروەها مخابەرات ئەو دەرفەتەی توندی (جماعەی ئیسلامی) قۆستەوە بۆ دروست كردنی میلیشیای چەكدار وەك(جماعە)وتاوانی گەورە بكات بە هەرەشە و كوشتنی رۆشەنبیر و ناحەزانی حكومیش، هەتا دوای وا ژن و منداڵیش دەكوژن كە لە گەردەنی ئیسلامیەكان دەئاڵێنرێ.

٤) لێرەش هۆیەكی گشتی هەیە لە هەموو كێشەیەك كۆمەڵێك هەن وەك ئیمامی عەلی پێی ووتن:(**خذلوا الحق ولم ينصروا الباطل**) هەندیٚ لە ئیسلامیەكان دەرنەچوون وەك (حزب النهضة) بە سەرۆكایەتی عبدالله جاب الله لەوەش خراپتر (حماس بەسەرۆكایەتی (محفوظ نحناح) بەوەش نەوەستا بەتاقی تەنیا بەشداری بەوەزارەت لەو حكومەتە نا شەرعیە كردوو بۆیە لە كۆنگرەی رۆما دەركرا.

دیاردەی كوشتن و بڕی منداڵ و ژن:

هەموو میلەت بكوژن چونكە دەنگیان داوەتە دوژمن (مبدأ بريخت) لە سەین وبەینی جەنگی نێوان مجاهدان وحكومەت دا زۆر دیاردەی نویٚ لە لایەن حكومەت پیادەكرا، لە هەموویان نویٚتر كوشت وبڕی ژن ومنداڵ بە دەگمەن لەهیچ شوێنێك وێنەی نەبوومەراگەیاندنی زاڵی جیهانیش ناحەقانە ، یان لێڵی دەكات ویان بەمل ئیسلامیەكانی دادێنیٚ، دیارە رۆژنامەكانی كوردستانی خۆشمان راستەوخۆ دەنگ وباس بە فتۆكۆپیانە وەردەگرن، لەومیان كەمتر گلەی دەكرێت بەڵام هەندێكیان وەك رۆژنامەی (رێگای كوردستان) و رادیویٚ دەنگی كوردستانی ئێران ورۆژنامەی كوردستان كوردستانی نویو...لە شیكردنەوەی رووداوەكان زۆر بە هەڵەو چەواشەوە لەو مەسەلەیە گەیشتوون،بۆیە بەچاكی

دەزانین ئەوبەڵگانە بخەینە پێش چاو کە موتلەق ئیسلامی نین وحکومەت خۆیەتی،ئەو مەبەستی لە بنچینەدا ئەو ژن ومندالانەی پێ سەردەبرێ نەیەتە دی:-

١-جارێ لە پێشدا دەبێ زۆر ووریا بین کە حکومەتی جزائیر بە ناو بانگە لەوەها تاکتیك، وبلاوکردنەوەی بەیان بە ناوی جەماعاتان ودروستکردنی جەمەعات بە ناوی جیاجیا، جار وابووە سەرکردەیەك شەهیدکراوە کەچی بەیانی بە ناو بلاوکراتەوە، وەك مەسەلەی (شەهید عبد القادر شبوطی).ئێستاش رۆژانە بەیان بە ناوی (جماعة الاسلامیة) بلاودەکاتەوە بەپێی بەرژەوەندی خۆی و بە ئەدەبیاتی ئەو جەماعەتە، دیارە هەندێ هەڵس وکەوتی جەماعەتیش یارمەتی دەرینە.

٢-زۆربەی ئەو قەسابخانانەی دەکرێت دژی ئەو خەڵکەیە کە جەماوەری بەرەی نیقازن..

٣-لەو ناوچانە دەکرێ کە لە ژێر کۆنترۆڵی موجاهیدان دا نیە بە زۆریش لەنزیکسەربازگە یان ناوەندێکی حکومی کراوە کە هاواری لێ قەوماوانی گەیشتێ وتا ئێستا یەك کەس نەگیراوە.

٤-ئەو چەکدارانەی بەو قەسابخانەیە هەڵدەستن بە زۆری بێ چەك وبێ منەتن لە حکومەت .ماوەیەکی چاکیش دەمێنەوە .

٥-لە قەسفەکەی بلیدا سەرەتای مانگی١٠/١٩٩٧زیاتر ئەوە روون بۆیەوە کە حکومەت خۆیەتی ، چونکە سەربازگەیەکی گەورەی لە تەنیشتە بۆ لە سەربازگە کە لادراو گوللە تۆپەکان هەمووی بە ناو شاری کەوت ؟حکومەت لەوەلامدا گووتی .ئەوە ئیسلامیەکانن گوللە تۆپەکانیشیان (صنع محلیة) بویە بە ناو خەڵك دەکەوێ بەلام نەیزانی یەك لە گوللەکان نە تەقیبووە وە لەکاتی لە بەر چاوی ئەو هەموو پەیامنیرو رۆژنامە نووسە خەڵکی بلیدا نیشاندرا کە گوللە تۆپەکان هاوەننو لە نزیکەوە هاویشترابوون ئی حکومەتیش بوو(صنع محلی)نەبوو.

٦-ئۆبزێرڤەری بەریتانی لە رۆژی ٩/١١/١٩٩٧لە موقابەلەیەکی لەگەل (یوسف الجزائری)کە سەر بە موخەبەراتی جەزائری بوو رای‌کردبوو دانی بەهەموو ئەو کوشت و کوشتارە وا هێناوەە دوو نەفەری ترسی رایان کردووە لە ئەڵمانیاو ئیتالیان هەمان راستیان دوپات کردۆتەوە.

٧-لە هەڵاتوەکانی رزگار بووی لەو قەسابخانانە زۆربەیان هەندێ نەفەریان لەتاوان باران ناسیوە کە سەربە موخابەراتن، هەتالە(حوار مع الغرب)ئەلقەی کە لەسەر جەزائیر بەسترا لە سالی ١٩٩٧نیشاندرا لەو پرسیارەی کە لە (محفوظ نحناح) کرا لە لایەن هاولاتیەکی جەزائری.کە ئاخۆ کێ لەو تاوانانە بەرپرسیارە کاك (نحناح)هەر دەیگووت غامزەو دیار نیە،بەلام هاولاتیەك گووتی ئەدی (عقیدحسین)لە موخابرات نە ناسرابۆیەوە لە قەسابخانەکەی (سیدی موسی)،هەروەها ئەو ئافرەتە فرنسی لە بلێدا بە چاوی خۆی بینیبووی کە چۆن حکومەت گەنج ومنالی ٤سالی سەردەبریەلە رۆژنامەی (لۆمۆند)یش بلاوکرایەوەو ئامادەشە هەموو دەم شایەدیش بدات.

٨-ئێستا ئەو مەسەلەیە زیاتر روون بۆتەوە،سووپای نیقاذ لە سەر زمانی مدنی مەرزاق.لە سەرەتای ١٠/١٩٩٧شەری یەکلایەنە راگرت بۆ ئاشکراکردنی ئەو تاوانانە ئینجا داوای لێژنەیەکی دووەلیشی کرد بۆ لێکۆڵینەوە،جارێکی تریش لە١٢/٩/١٩٩٧داوای کردەوە وا دیارە بەڵگەی تەواوی هەیە کە موحابراتە .

٩-ئێستا ئەو لێژنەیە وا پێك هاتووەدوای ئەوەی خۆپیشاندانێکی گەورەی بە هاریکاری گەلی جەزائیرییە لە لایەن خەڵکی فەرەنسا کرا لە رۆژی ١٦/١١/١٩٩٧بڕیاری (امم المتحدة)ی بۆ دەرچوو .هەروەها زۆر لە رێکخراوە مرۆڤ دۆستەکان پەنجەی تاوان بۆ حکومەت درێژدەکەن .بەتایبەتی ئەو بەیانەی مانگی ١١/١٩٩٧بە ئاشکراتر حکومەتی تاوان بار کرد.

١٠-ئێستا عومەر بلوشاگی سەرنوسەری (الوطن)ی زمان حاڵی فەرمان رەوا لە٥/٤/١٩٩٧زیندانی کرا چونکە نووسیبووی ئەو رۆژنامەنووسانەی دەکوژرێن زۆربەیان لە لایەن موخابراتەوە .

١١- خۆ لە دوای خۆ پیشان دانە دەیان هەزارەکەی جەزتێیر کە لەسەر داوای حزبە نا رازی یەکان ئەنجام درا لە رۆژانی ٢٧-١٠- ١٩٩٧هاواریان دەکرد (الموت للنظام القتلة) کە ئیشارەیە بۆ ئەو تاوانە. لە رووی عەقیدەشەوە: هەموو لایەك دەزانن کە ئیسلامیەکان زۆر دڵسۆزن بۆ رێباز و مەبدەئەکانی هەر بۆیەش ئەوەندە بەربەرەکانێ دەکرێن ، دیارە هیچ دەق و فەرمووده و ووشەیەك نییە کە ژن و منداڵ بکوژێ هەتا ئی دووژمنیش مێژووی کاروانی ئیسلامیش باشترین بەڵگەن، هەتا لە تۆڵەش تیای نییە. بەڵام هەندێ لە مەفرەزەکانی (الجماعة الاسلامية) گەلێ جار هەڕەشەی وایان ناردووە لە تۆڵەی ژن و منداڵی شەهید کراوی خۆیان، هەندێ فتوای وا باسی لێوە کراوە.. مخابەراتیش زۆر بە ووردی قۆزیتیەوە.

●ئامانج لەو کردەوەیە:

ئامانجەکە زۆر روونە لە ناوەخۆ ئیسلامیەکان لایەنگرێکی زۆریان هەبوو بۆ حکومەتیش زۆر کەم جا هەر درزێك و هەر بێ سەروبەریەك لە قازانجی حکومەت دایە، بۆیە حکومەت قازانجی کردووە زۆر خەڵك چەکی بۆ بەرگری لەخۆ هەڵگرتووە سەر بە حکومەتن. هەروەها ئامانجە گەورەکەش لەوەیە لەگەڵ سەرمایە داری جیهانی تەقەلای ئەوە بدەن کە دیمەنی ئیسلام ناشیرین پیشان بدەن. دیارە هەر رۆژنامکە و هەر لایەنی ئەو پروپاگەندەیە دەگەشەنێتەوە ئامانجی خۆی هەیە، بەشی زۆریان حەسوودیە ر لە چارەنووسی خۆیان دەترسن نەوەك وەك جەزائیر لە رووی فیکر و جەماوەرەوە قەلۆش بن.

بەشی حەشتەم

پەیوەندی جەزائیر بە کێشەی کورد

خەڵکانێکی سادە هەن وا دەزانن و دەپرسن ئاخۆ چ پەیوەندیەك لە نێوان ئێمەی کورد و کێشەی جەزائیر هەیە...، بەڵام زۆر روونە نەك جەزائیر لەو سەردەمەدا هەموو رووداو کێشەکانی جیهان بەیەك بەستراون ڕاستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ، سەرکردەی نەزان سەری لێدەرناچێت و ئەو پەیوەندیەی پێ نادۆزرێتەوە و ئەو جیهانە گەورە لە کۆڵانکەیەکی تەسکی خۆی دەبینێ، ئیدی زۆربەی کەم و کوڕو قەیرانی سەرکردایەتی لەوە و سەرچاوە دەگرێ، پێغەمبەر (ﷺ) کۆمەڵگەیەکی وا ڕۆشنبیری دروست کردبوو کە هەمووهاوەڵەکانیش دەیانزانی رووداوێك لەو سەری دونیا روویدات چ پەیوەندیەکی ئیجابی یان سەلبی بە کاروانی ئیسلام و بانگە پیرۆزەکەی هەیە بۆیە هەومنتە نەبوو کە هەموو ئیسلامیەکان پێیان خۆش بوو ڕۆم بەسەر فارس کەوێت. ئێستاش زیاتر جیهان بەرەو خەملینی سەربازگەی هەق و ناهەق دابەش دەبێت، کە خەڵکی هەق پەروەر و زەحمەتکێشانی جیهان لەسەربازگەمیەك دەدۆزنەوە جیا لەو سەربازگەیەی تا هەق دونیا خۆر و لە خۆبایی زۆر دارە. ئەوە بەگشتی بە تایبەتیش ئێمەی کورد بەهەردوو تەوەری ئیسلامی و کوردایەتیەوە لەو دابەشیە زۆر هاوچارە نووسین.

تەوەری ئیسلامی:

زۆر روونە کێشەی جەزائیر لە نێوان دیموکراتی و نا دیموکراتی‌یانە (بەپێی یاسای خۆیان)، لە نێوان گەل و عەسکەرە، هەق و ناهەق، لە نێوان شەریعەتی ئیسلامی‌و شەریعەتی سۆسیالستی دیموکراتیە. .. واتە ئیسلام و نائیسلام، جا چ لەوە زەق تر هەیە کە ئیسلامیەکانی کوردستان هەموو هەق خوازێك دەبێت بە ووردی چاودێری ڕەوتی رووداوەکانی جەزائیر بکەن بەرەو کێ ساغ دەبێتەوە. ئەزموونێکە ڕژێمی جیهانی نوێی لێتاقی دەکرێتەوە و دەریش ناچێت کە ئەو تاقی کردنەوە وا لە پێش هەموو گەلانە، جا بۆیە پەیوەندیەکی پتەوی ڕاستەوخۆی ئیسلامیەکانی کوردستان هەیە چ سەلبی چ ئیجابی.

تەوەرەی کوردایەتی:

ئێمەی کورد لە ژێر یاسا و سیستەمەکانی سەرمایەداری جیهانی وامان لێقەوماوە لە پەیمانی سایکس پیکۆی ١٩١٦دا دابەش کراین و هەر ئەو کۆسپە گەورەیەش ئێمە وەك گەورەترین میللەتی سەر رووی ئەو زەمینە بێکیا نین، دەریشکەوت بەو بێداریەی شیوعیەت و لە پێشیشدا سۆشیالیستیەت نموونەی تەییاری نەتەوایەتی عەرەب لە پێش چاووە چارەی ئەو کێشەیەی ئێمەی

پێنەبوو، چونکە گۆڕانکاریەکی بنەڕەتی نەبوو هەر لە چوارچێوەی عەلمانیەت بوو. بۆیە ئێمەی کورد پێویستیمان بە گۆڕانکاریەکی بنەڕەتیە لەهەڵ و مەرجی ئیقلیمی و دووەلی تیایدا ئەو یاسا و عورف و پیرۆزیە چەسپاوانەی بوویتە کەلەمچەی گەلانی ژێر دەست هەڵتەکێن وەك (یاسای دەست تیۆمردانی ناوخۆ)، (سەروەری وولآت)، (بچووك بێتە قوربانی گەورە) و (ناو لێنانی بەرگری و شۆڕشگێری بە تیرۆر)...هتد. بۆیە ئەو گۆڕانکاریەش کە بە شیوعیەت و سۆشیالیستی و تەییاری نەتەوایەتیش نەهاتەدی تەنیا بە ئیسلام دێتە دی، هەر بۆیەش هەقی خۆمانە بە ووردیسەرنج بدەینە شۆڕشی جەزائیر و سەرکەوتنی ڕاستەوخۆ کار لە بزووتنەوەی کورد دەکات لەهەر سێ گۆڕەپانی ناوەخۆ و ئیقلیمی و دووەلی.

هەردوو بەوەرە (ئیسلامی و کوردایەتی):

بەپیش شۆڕشی ئیسلامی ئێران ١٩٧٩ یەك پەیمانی سێ گۆشەی خنكێنەر (شای ئەمریكی، عیراقی سۆشیالیستی، تورکیای ناتۆ) هەبوو دژی کورد لەگەڵ ئەو شوناسنامە جیاجیایانەشیان و ناکۆکیانەی هەیان بوو، دیارە ئەوەی کێشەی کوردی زۆر ئاڵۆز کردووە ئەو وولآتە ئیقلیمیانەی کوردیان دابەش کردووە بەرژەوەندیەکانیان لێی گەورەترە لەهەر ناکۆکیەکی تری هەیان بێت، بۆیە:

١-یەکێ لەو ستراتیجیە سیاسیەی کورد لە ئاستێ ئیقلیمی و دووەلی ئەوا وا ڕژێمێك بێتە سەرکار ناکۆکیەکانیان گەورەتر بێت لە بەرژەوەندیان لەسەر کورد.

٢- یەکێکی تر لەو ستراتیجیە وا ڕژێمێك بێت تەبا نەبێت لەگەڵ وولآتانی بڕیار بەدەستی جیهانی کە درێژ کراوەی دروست کەرانی بڕیاری سایکس پیکۆن،.. دیارە ئەو ڕژێمەش بە گوێرەی ((یاسای بەرژەوەندی) کەیاسای ڕەوای نێو دەوڵەتی بووە تا ئێستا) لەچوارچێوەی عەلمانیەت پەیدا نابێت،چونکە هەتا کارل مارکسیش دانی بەرەوایی کارگەی ئابووری هێناوە وەك یەکلا کەرەوە نەك (مەبادئی) واتە: نە لە سیستەمی سەرمایەداری و نەشیوعیەت و نەسۆشیالیسی و نە نەتەوایەتی، بۆیە بەدوای واها سیستەمێکی رادیکالی مەبدەئی زاڵ بێت بەسەر بەرژەوەندی (واتە: سیستەمێکی ڕەووشتدار) ئەوەش تەنیا و بە تاقی تەنیا لە ئیسلام دۆزرایەوە، ئەزموونی ١٨ ساڵی ئێران بەچاکی ئەوە دەسەلمێنێ کە ئەوە یەکێکیانە، هەر بۆیەش سەرکەوتنی شۆڕشی ئیسلامی ئێران کاری زۆر بە قوولی کردە سەر بزووتنەوەی کوردایەتی و تەکانێکی بەهێزی پێدا، جا ئەگەر وەها سیستەمێکیش لە تورکیا و عێراق و سوریا بهاتبایە دی ئەوە کێشەی کورد بە دەمیان هەنگاوی مەزنی سیاسی و نیشتمانی و یاسایی دەناویشت، هەر بۆیە لەوپەڕی هەڵەدان ئەو نووسەر و ڕۆژنامانەی شۆڕشی مجاهدانی جەزائیر لەکەدار دەکات بۆیەش لەوپەڕی بێ ستراتیجیەت و بێ ووردبوونەوەیە کاتێ هاوڕێیانی (PKK) و یەکێتی لایەنگری (مسعود یەلماز)یان کرد نەك (رەفاە) لەمل ملانێی هەڵبژاردنەکەی ساڵی ١٩٩٥، هیچ حکمەتێکی تیا نییە چونکە (یەلماز) هەر لە چوارچێوەی عەلمانیەتی تورکیایە و پیرۆزی ئەتاتۆرك و دەستور و وابەستەبە (ئاسایشی نەتەوایەتی) و ..... لە کاتێکا ئەگەر حزبی (رفاە) بەتەواوی فەرمان ڕەوا بێت ئەوا ئەو کۆسپ و تەگەرە سەرەکیەکان ساف

دەکات و دیسان لا دونیایەکی پێوەدراو لەسەر کورد ئاوەڵا دەکاتەوە دیسان کارێکی گەورەی قووڵی دەرکردە سەر هەل و مەرجی ئیقلیمی و دووەلی بزووتنەوەی کوردایەتی کە بە کورتی ئەوانەن:

١- لەگەڵ ناهەقی نێو دەوڵەتی ناگونجێ و لەگەڵ زوردارانی ناوچەش هەردەم دژوارن کە کورد تا ئێستاش قوربانی ئەو دوو تابابیە بووە.

٢- شوێنی کورد ئەگەر بە ئیسلامیش نەبێت هەر بە کوردایەتی رووت ئەوا ئەو وولاتانەی ناتەبا بێت لەگەڵ گەورە بڕیاریە دەستانی جیهان کە کورد لە قاموسیاندا لاپەرەی نەبووە و بەشێکە لەکاروانی کوردایەتی.

٣- ئەو فەرمان وەرگرتنەی ئیسلامیانە ڕەنگە بێتە هۆی تێکەڵ بوونی دوو پارچەی کورد یان هەموو کە کۆسپی بنچینەی قەیرانی کوردە.

٤- بێجگە لەوەش وەك یاسای بەرژەوەندیش وەها وولاتێکی خاوەن سیستەمی ئیسلامی دوژمنی زۆر دەبێت قەیرانی کورد زیاتر بەرە و دووەلی دەروات ، بۆیە هەر گۆرانکاریەك لەو جیهانەی ئێستا یان لە خزمەتی بەرەی سەرمایەداری و داگیرکەرانی داڕێژی سایکس پیکۆن یان لە دژایەتی کە بەرەی ئیسلامە وەك بدیلی سەرمایەداری خوێن وگۆشت و لق و پۆپیەوە، هەر بۆیەش شۆرشی جەزائیر نەك هەر لەلایەك بگرە بەدەمیان لا ڕاستەوخۆ پەیوەندی بە کێشەی کورد هەیە، ستراتیجیەتی وەك دەرفەتێکی ناياب و دەگمەن وا ڕێك کەتووە کە (مەبادئی و مصالح) کۆببێتەوە واتە: دەتوانرێ ئیسلامیەکان و عەلمانیەکان (ئەگەر عەلمانیەکان بەڕاستی کوردایەتی پەروەر بن) ئەوە ئامانجە دوور و نزیکەکانیان جووت بووە، خەباتی نیشتمانی و کۆمەڵایەتیان ئاوێتە بووە.

بۆیە لە بەرژەوەندی ڕێبازی کوردایەتی ڕەسەن نییە دژی بزووتنەوەی ئیسلامیەکانی جیهان بن چ بە گوفتە چ بە کردە.

ڕەوایی کێشەی کورد لە ڕوانگەی ئیسلامەوە:

هەموو جۆرە ڕەگەز پەرستێك چ خێڵەکی چ ناوچە گەری چ نەتەوە پەرستی یان چینایەتی لە ئیسلامدا بە توندی ڕەت کرایەتەوە، بەڵام ئینتیمای مرۆڤ بۆ هەر بەشێکیان ئاساییە ئەگەر نەکرێتە ڕوانگەی ئەو مرۆڤە، لە وەڵامی ئەو پرسیارەش بۆ پێغەمبەر (ﷺ) لە بارەی (عصبیە) فەرمووی : کە لە (ظلم) یارمەتیت دا ئەوا (عصبیة)تە، زۆر بەداخەوە ئیسلامیەکانی عەرەب پێش ١٩٧٩ زۆر لە ژێر کاریگەری فیکری نەتەوایەتی عەرەب بوون، هەتا بەڕێز شەهید(حسن البنا) ڕەحمەتی خوای لێ بێ، سەرنج بدە دەڵێت:(...بە ڕاستی ئەو فەرموودەیە هەقە:﴿اذا ذل العرب ذل الاسلام﴾ ئەوە فەرمودە نییە و باشترین بەڵگەی پێچەوانەی ئەو بیرە ئیمام عمر(ﷺ) فەرموویەتی:﴿کنا قوما أذلاء فأعزنا الله بالاسلام﴾ وە محمد العمارە لە کتێبی(جمال الدین الافغانی) هەولێکی زۆری داوە بیسەلمێنێ کە (جمال الدین) عەرەبە،بۆیە ئەو هەموو ستەم و قڕ کردنەوەی کورد بەداخەوە هیچ دەنگ هەڵبڕینێکمان نەبیست لێیان. بە ڵکو بە پێچەوانە ناویان بە (انفصالی) و لایەنگیری أسرائیل بردین لە کۆتاییدا لایەنگیری عیراق بزوین دژی ئێمە هەر وەك لایەنگیری عیراق بوون دژی ئێران ئەوەش روونە لە ڕوانگەی عروبة).(الأمة العربیة) وە نزیکە نەك لە ئیسلام تا ئەو ڕادەیە برایانی (ئیخوان) لە سوریا

بەرمیەکیان لەگەل حزبی بەعسی عیراقی دروست کرد لە وەلامی پرسیارێك لە عەدنان سەعدەدین رابەری برایان لە سوریا لە گۆڤاری (الوطن العربي) ژمارە (١٦٨٢) لە بارەی حیزبی بەعس ووتی (حزب البعث العربي هو الاصل ولم نجد بيننا وبينهم أي تناقض) زۆر نمونەی ترمان لەبەر دەستە .پیناسەی کێشەی کورد سادەیە ئەگەر بۆ (امة العربية)بۆ فارس بۆ تورك هەبێتوولاتێکی سەر بەخۆیان هەبێت.بۆ کوردیش هەروەهاکەواتە ئەوە بۆ (انفصاله) لە وولاتی ئیسلام ، نەخێر نەتەوە پەرستی عەرەب خۆیان (انفصالن) لە ئیسلام هەردەمێك فەرمان رەوای ئیسلامیبێت کورد لەهەمووان زیاتر گوی رایەلە و دلسۆز ترە بۆ ئەو ئامانجە پیرۆزە هەتا لە رێی ئەو ئامانجەشدا ئەو کێشەیە لە پیشدا حزبی شیوعی عیراقی لێی بە هەلە داچووە و گەیشتنە قەناعەتێك کە بچنە بەرەی حیزبی بەعس دژی کورد لە سالی ١٩٧٢ ئەو هەموو ناپالم و چەکی کیمیاییان زۆربەی لە سۆڤێتەوە بۆ دەهات هەتا (حوکمیزاتیش)یان پێ زیاد بوو، هەموو جار (صدام حسین) دووبارەی دەکردەوە و دەیوت: شیوعیێك هەلسا لە کۆبونەوەیەك و گوتی:(سيدي لماذا الحكم الذاتي؟، واتە پێویست نییە) جا بۆ ئەوەی جیهادی خەلکی کوردستان بۆ رزگاری ئەوەندە ماندوو نەکرێت بە تاقیکردنەوەی تاقیکراو وەکو مەسەلەی میسری کەدەلێ (يطبل في المطبل) وە پەند وەرگیرێت و لەکوردستان تەیار و بیروباوەری وا کلاسیکیو لاسایی کردنەوەی وا پەیدا نەبێت و لە هاوینی کوردستانا چەتر هەلنەگیرێ چونکە لە مۆسکۆ باران بوو، نابێت کەش و هەوای سیاسی ئوردن یان وولاتانی کەنداو یان ئۆروپا بکەینە تەرازوو بۆ کوردستان و بلێین بەرگری چەکداری لە کوردستان بیدعەیە یان قۆناغی نەهلتووە یان حەرامە... ئەوەیان کارەساتە مادام بۆ چیچان و فلسطین و کشمیر و بەرەی مۆرۆ و ...هتد، جیهادی چەکداری ئەرکی پیرۆز بێت و بۆ کورد و ئیسلامیەکانی کوردستان مەکتەب عەسکەری حەرام بێت ئەوە تێکەوتنە و هەلخلیسکانە ناو روانگەی ئەو خەتە ئیسلامیەی کە تا ئیستاش لە ژێر کاریگەری نەتەوایەتی و رەگەز پەرستی عەرەبن کە ئایدیۆلۆژیای (میشیل عەفلەق و ساطح خضری و خير الله طلفاح) زادەی ئەو ئاوێتەن و ئێمە لە دەستیانا قر کراین و کیمیا باران کراین، بە زیندوویی لەبن گل کراین، هەر لەو روانگە خوار و خێچەدا لە دواییشدا بەناو ئەنفال کراین، وەك وەصیەت: نابێت کورد چاکەی شیعەکانمان لە بیر بچێتەوە لە خواروو کە دژی ئەو رەوتەی حزبی بەعس وەستان وە (أ.محسن حکیم) لەسەر ئەو هەلوێستەی ئەزیەتی دیت و تا ئیستا (٦٩) شەهیدیان لە بنەمالەکەی خۆیان هەیە، کەچی کۆمەلێك مامۆستا و مەلای سوننی ناوەراستی عەرەب کە لە ژێر ئەو کاریگەرییە بوون و فتوای ئەو ئەنفالەیان بۆ حزبی بەعس دەرکرد، بۆیە لەسەر ئیسلامیەکانی کورد پێویستە زیاتر خۆیان لە بەندیخانەی تەبەعیەت و لاسایی کردنەوە رزگار بکەن و راستی کێشەی کورد بۆ جیهان و بۆ ئیسلامیەکان راست بکەنەوە، بۆچی ئێمە لێرە زانیاریمان هەبێت لەسەر جەزائیر کەچی ئەوان بێ زانیاری بن و هەندێکیان سەردان و دەستخۆشیان لە (صدام) کرد لە سالی ١٩٩١ ئەگەر وا بێ زانیارینە بۆ دەبێت ئەوان رابەری ئێمە بن لەسەر چ بنچینەیەك؟.

•چی بکەین؟:

رەوتی بنویژدانی حیزبی بەعس عیراقی گەیاندە ئەمڕۆ کە نزیکەی(٤٠) بڕیاری (UN) ی بۆ دەرچوو و بەندی کردووە، ئەوە دیاری رەگەز پەرستی عەرەبە بۆ عەرەب خوی کە عیراق و جەزائیر و میصر و تونس پێشەنگنتی. ئەو هەموو سامانەی بەو چەکە قورسانە دراوە وا بە مەسروفی هەمان سامان تێك دەشکێنن وەك دەمی مشار بەهاتن و چونی هەر عەرەب خوی دەبری. بە کورتی حیزبی بەعس کارێکی وای بە هەموو عیراق کردووە دەبێتە هۆی پارچە پارچە بونی عیراق چ بە لێدانی (صدام) یان بە دادگا کردنی چونکە رەوتی عیراق لە ژێر ئەو بڕیارانەی (UN) کۆتایی دیت بە کەوتنی (صدام) بە تایبەتی بە (ملف حقوق الانسان) مافی مرۆڤ و هەموو نەگەرەکانی چارەنووسی عیراق وا دەردەخا کە فەوزایەکی درێژ خایەن لە نێوان ناوەراست و خواروو روو بدات لەبەر هۆیەکی سادە چونکە هەر گۆرانکاریەك لە عێراق ببێت ئەوا یەدیلەکە بەرەلستکارەکانی خواروون، ئەو ئەنجامەش بە دڵی رۆژ ئاوا نی یە بۆیە لە ئەنجامی یارمەتی دانیان بۆ بەرهەڵستکارانی لاوازی ناوەراست دریژە بە هاوسەنگی مانەوەی فەوزایەکە بدات لە ناوەراست و خواروو، بۆیە لەسەر ئیسلامیەکان و نیشتمان پەروەرانی کورد پێویستە خۆ ئامادە کەن وە ستراتیژیەتی خۆیان بۆ ئەو چارەنووسە دارێژن و نەبنە بەشێك لەو فەوزایە کە دیسان مافورەکان دەبنەوە ریس و لە ریسیشەوە بو خوری و حارێکی تریش دەبنەوە مافور و با کوردیش مافوری خۆی هەبێت و لەسەر ئەو مافورە هاوار بکەین: سەرکەوی جیهادی پیرۆزی خەڵکی جەزائیر.

کۆتایی هات

تێبینی لە سەر پەرشتیار:

لەبەر کەمی توانای چاپ و بۆ ئەوەی زۆرترین خەڵك نوسراوەکانمان بخوێنێتەوە و لە بارەی نێو دەوڵەتی و مەسەلە ستراتیژیەکان بگەن بە راستی ئەوا وەك ئەرکێکی ئیسلامی داوایان لێ دەکەین لەدوای خوێندنەوەی بە سرنج ئەو نووسراوانە بەند مەکەن و وا بکەن زیاترین خەڵك بیخوێنێتەوە... خوای گەورە بە پاداشتی بۆ حیساب دەکات ان شاء الله...

مسعود عبدالخالق

هەولێر

١٩٩٨

منتدى اقرأ الثقافي
www.iqra.ahlamontada.com

کێشەی جەزائیر پڕیەتی لە بەڵگەو پەندی زۆر بەکەڵك لە هەردوو ڕووی فکری و کاری سیاسیەوە ،وولاتێکە هەر چوار ڕێبازی کۆمەڵایەتی ئێستای جیهانی (لیبرالی)-شیوعی - سۆشیالیست- ئیسلامی) لێ کارخرا لە زەمینەیەکی دیموکراتی ووشیاریدا لە ئەنجامدا ئیسلامیەکان بە ٨٦٪ی دەنگ سەرکەوتن بەڵام ئەم ئەنجامە لەلایەن فەرمان ڕەوایەکان و بەدەست لە پشت دانی دنیا خۆران هەڵوەشێنرایەوەو بووە زەقترین کێشە لە جیهانی نوێدا کە هەق و ناهەق ئەوەندە بە ئاشکرا لە ناکۆکی دابن.

بۆیە کێشەی جەزائیر بۆ هەموو لایەك ئەزمونێکی دەوڵەمەندە بۆ هەموو لایەن و کەسێك لەو کوردستانە دەتوانی چارەنووسی خۆی لە وێنەی جەزائیر بدۆزێتەوە ئەگەر دیموکراتی خوازە یان ماف پەروەرە یان داد پەروەرە .... بەهەر چی تەرازوویەك بیەوێ.....